II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 39.

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד—.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

קראקויא, תשרי תרס"א. נומר 39. Krakau, 27 September 1900.

צו די אבאנענטען.

מיר ערלויבען אונז מיטצוטהיילען, דאס מען קען איצט נאך אויסשרייבען דעם „יוד" אויף דאס צווייטע האלבע יאהר 1900 ד. ה. פון 1 יולי ביז ענדע יאהר צום פרייז פון 3 רובל. פון 1 אקטאבער ביז ענדע יאהר קאסט דאס אבאנעמענט 1.50 רו"כ.

מיר בעטען די אבאנענטען וועלכע דארפען איינצאהלען פאר דעם לעצטען קווארטאל אריינשיקען דאס אבאנעמענט צו דער רעכטער צייט, כדי מיר זאלען קענען פינקטליך צושיקען די בלעטער.

☞ מיט דעם היינטיגען נומער לעגען מיר ביי פאר אלע אונזערע אבאנענטען א נאטעס־קאלענדער צום נייען יאהר תרס"א.

די אדמיניסטראציאן.

יום־כפור.

די הייליגקייט פון די ימים נוראים, פון די טעג פון חרטה און תשובה, געפינט איהר שטארקסטען אויסדרוק אין יום־כפור. אין איהם איז אויסגעגאסען די גאנצע ערהאבענקייט און גרויסקייט פון דעם וידוי פון א גאנצען פאלק. אין דעם טאג פערגעסט דער יוד די נצחונות און דעם גלאנץ פון לעבען, די קליינע וואכעדיגע פרייד מעסט ער מיט דער גרייסער מאס פון העכערע פריידע; און ווי קליין דוכט זיך איהם דאן דער ערפאלג, ווי טונקעל דער גלאנץ אין פערגליך מיט דעם גלאנץ פון דעם אייביגען געטליכען ליכט. וואס זענען זיינע גליקען און פרייד, ווען זיי זענען אזוי טהייער געקויפט געווארען מיט איבערטרעטונגען און אונגערעכטיגקייט? וואס איז זיין בעסערע לאגע אין לעבען, ווען דערפאר האט ער מקריב געוועזען דאס בעסערע און הייליגסטע? א בייזער געדאנק גריזעט איהם דאס הארץ: ווי אזוי איז אלעס אין לעבען ערגרייכט געווארען? ווי אזוי איז די מלחמה פאר'ן לעבען געפיהרט געווארען? איז מען שטענדיג געגאנגען אויף דעם גלייכען וועג פון גערעכטיגקייט? ווער קען דאס אויף זיך זאגען? איין שווערער אומעט בעדריקט דאס הארץ, א גרויסע משא פון בעגאנגענע עבירות שטעהט אויף און בייגט און צושמעטערט דעם שטאלץ מיט דעם גליק. געבויגט און ערנידריגט טהוט דער מענש תשובה און מיט טיפען געפיהל איז ער זיך מתודה אין גרויסען לייסטער פון חטאים. דורך דעם וידוי, דורך די חרטה און תשובה ווערט ריינער די נשמה, און א העלע און ליכטיגע גלאנצט זי ארויס פון די יודישע אויגען און פנים'ער. אין דעם טאג איז זי די הערין, זי איז די זיגערין. א גאנץ יאהר האבען די תאוות און געליסטען געוועלטיגט און זי גוכר געוועזען און זי איינגעשטילט, היינט איז איהר טאג, דער הייליגער טאג, ווען זי וויל געבען דעם מענשען גרויסע ציעלען און א גרויסעס ליכט, וואס וועט אייביג בעלייכטען זיין לעבען. היינט איז דער גוף געקנעכטעט און געפייניגט, ער איז דאס דער זינדיגער, וואס געבוינען אין געבראכען טהוט תשובה אויף זיינע זינד. ער, דער גוף, איז דער שולדיגער, ווייל שטאמענדיג פון דער בלוטיגער, זינדיגער ערד, ציהט ער מיט זיין שווערקייט די ריינע, ליכטיגע און לופטיגע הימלישע נשמה אויף ווייטער א ן ווייטער פון גאט און שלעפט זי מיט זיין גאנצער משא צו דער ערד. זיינע פינסטערע כחות זענען היינט געבונדען. און די נשמה רופט דעם מענשען פריי און שטאלץ, זי ציהט איהם אין דער הויך און ווייט, זי רופט איהם צו א לעבען, וואו עס וועט הערשען די געטליכע גערעכטיגקייט און די געטליכע ליעבע. היינט בעווייזט די נשמה איהר תקיפות און מאכט און אין טיפער געבוינטהייט שטעהט ער היינט, דער שולדיגער, פאר די טאכטער פון הימעל.

דער יום־כפור געהט אוועק און די הערשאפט פון דער נשמה לאזט זיך אויס. די געפיהלען, וואס האבען אזוי שטארק בעוועגט דאס הארץ, ווערען אויסגעלאשען, און נאך דער תשובה הויבט זיך ווידער אן דאס אלטע פריהערדיגע לעבען מיט דיזעלבע זינד, מיט דיזעלבע תאוות, פאר וועלכע מען האט נור וואס טרעהרען פערגאסען און זיך אין הארצען געשלאגען, מען הויבט ווידער אן זיך צו בוקען צו דיזעלבע געצען, וועלכע מען האט יום־כפור פערשאלטען און צובראכען. דער גוף צובריכט ווידער די הערשאפט פון דער שוואכער נשמה, און ער ווערט צוריק ווי פריהער דער תקיף, דער מעכטיגער. פון דאס ניי הערשט און געוועלטיגט ער דאס גאנצע לאנגע יאהר, ביז עס קומט ווידער דער יום כפור, ווען דער קרעפטיגער און שטארקער בייגט זיך ווידער צו דער הימלישער טאכטער און שרייט: חטאתי, פשעתי!

דאס אומקעהרען פון בייז און שלעכטס אויף דער ערד נאך אלע חרטות און תשובות וואלט געדארפט פון מענשען צונעהמען יעדע האפנונג אויף א פערבעסערונג און פעאיידעלונג פון זיין מוסר און מאראל; דאס אומקעהרען פון בייז וואלט געדארפט ארויפלעגען אויפ'ן מענשען א שווערע לאסט פון אלע זיינע זינד, וועלכע ער האט נור בעגאנגען אין זיין גאנצען לעבען, די משא וואלט געוועזען אזוי שרעקליך אז זי וואלט גערויבט פון דעם מענשען יעדע פרייד. זי וואלט ארויפגעלעגט אויף איהם א מרה שחורה, וועלכע וואלט איהם פערפינסטערט דעם הימעל און פערביטערט דאס לעבען. זיין זינדיגקייט וואלט איהם שטענדיג געפייניגט און זי וואלט איהם קיינמאל קיין רוה ניט געגעבען. דאס לעבען וואלט פאר דעם מענשען א קללה געווארען, וועלכע וואלט איהם שטענדיג פערפאלגט. אבער פון דעם אליין ווערט דער מענש

בעפרייט, ווייל יום כפור איז פאַר דעם יודען ניט נור דער גרויסער טאָג פון תשובה, נאָר ער איז אויך דער גרויסער טאָג פון פערצייהונג, ווען עס ווערען אָבגעווישט זיינע זינד, ווען זיין נשמה ווערט גערייניגט פון אַלין וואָס האָט איהר אַ גאַנץ יאָהר בעפלעקט. אין דער פערצייהונג בעשטעהט די צווייטע גרויסע בעדייטונג פון דעם טאָג, מיט וועלכען עס לאָזען זיך אויס די ימים נוראים.

די פערצייהונג נעמט אַראָב פון אונז דעם גרויסען, דריקענדען באַרג פון די זינד. די פערצייהונג בעפרייט אונז פון דעם פיין און פון דער מרה שחורה, וואָס זענען ענג פערבונדען מיט דער זינדיגקייט. די פערצייהונג מאַכט פאַר אונז ווידער אָפען און פריי דעם הימעל. די פערצייהונג גיט אונז צו ווידער נייעם מוטה, מיט וועלכען מיר הויבען אָן דאָס נייע יאָהר. דורך די פערצייהונג ווערט שטאַרקער אונזער גלויבען אין גוטס און מעכטיגער דער פערלאַנג נעהנטער צו ברייגגען אונזער לעבען צו דעם וואָס איז הויך און הייליג. דורך די פערצייהונג ווערען מיר ריינער, בעסער און קרעפטיגער.

תשובה און פערצייהונג — דאָס זענען די צוויי מעכטיגע זייטען, וועלכע ריהרען אָן אַזוי שטאַרק די סטרונעס פון אונזער האַרצען אין יום־כפור און לעגען אַרויף אויף דעם טאָג דעם שטעמפעל פון ריינקייט און הייליגקייט.

י. ל.

איבער דאס גאלדענע געטא.

(ענדע)

נאָך מערקווירדיגער ווערט די זאַך, ווען מען קוקט זיך צו צו דער דייטשער ליטעראַטור פון די לעצטע 30 יאָהר. וואָס די יודען האבען פאַר די דייטשע ליטעראַטור געטהון, דאָס קען מען נור בעשרייבען אין אַ דיקען בוך. אין יעדער סאָרט פון ליטעראַטור, אין פראָזא און פאָעזיע, אין פאָפולערע און אין טיפע זאַכען, האָבען זיי אַ גרויסען חלק. זיי האָבען טהייל גענומען אין יעדער ריכטונג און האָבען געאַרבעט מיט אַלע כּחות פאַר אַלע נייע אידעען. זיי זענען געוועזען די פיהרלייט, זיי האָבען אָנגעטריבען דאָס גערמאַנישע פערדיל, עס זאָל געהן אַ ביסיל גיכער, זיי האָבען געשמירט און געדרעהט די גייסטיגע מאַשין, אַז זי זאָל ניט איינראָסטען. זיי האָבען טאַקי פיעל אויפגעטהון, זיי האָבען מַרְעִיש עולם געוועזן, זיי האָבען די אַלטע זאַכען צובראָכען און נייע אויפגעבויט. אָבער זיי האָבען געאַרבעט פאַר אַנדערע און ניט פאַר זיך אַליין. קיין מענש ליעבט זיי דערפאַר, קיין מעניש זאָגט זיי אַ דאַנק דערפאַר. „גוטע זאַכען געשריבען? עט... בלייבט דאָך אַיין יוד!“. אַז זיי וואָלטען אַ צעהנטען טהייל דערפון אויסגעאַרבעט פאַר זייער אייגענע קולטור, פאַר די יודישע ליטעראַטור, וואָלט זי געהאַט אַנ׳אַנדער פָּנים און דאָס יודישע פאָלק וואָלט זיך מיט זיי תמיד געפרעהט און וואָלט געוועזען שטאָלץ אויף די גרויסע ברידער. אַז אונזער יְהוּדָה הַלֵוִי וואָלט געשריבען ניט לָשׁוֹן הַקוֹדֶשׁ נאָר שפאַניש און וואָלט ניט בעזונגען צִיוֹן נאָר אַ שפּאַנישען באַרג, וואָלטען היינט פון איהם נור געוואוסט אַ פּאָר פּראָפעסאָרען, דאָס פאָלק וואָלט זיין נאָמען ניט געקאָנט. איצט אָבער איז ער איין וועלטפּאָעט, ווייל ער איז געוועזען איין יודישער נאַציאָנאַל־פּאָעט. די יודישע נאַציאָן איז טאַקי זעהר דאַנקבאַר דערפאַר, וואָס מען טהוט פאַר איהר, אָבער מען מוז פאַר איהר טהון און ניט שטענדיג פאַר די אַלגעמיינע גרויסע מענשהייט.

בעטראַכטען מיר דאָך אַ ווײַלע דעם גרויסען בערירמטען פּאָעטען היינריך היינע! קיין דייטשער פּאָעט האָט אַזוי שען בעזונגען דעם רהיין, קיין מעניש האָט אַזוי גרויסאַרטיג געשילדערט דעם ־ים מיט זיין פּאָעזיע, קיין מעניש האָט אַזוי טיף און אַזוי שען אויסגעדריקט די פּאָעזיע פון מעשות און לעגענדען. ער האָט דער דייטשער נאַציאָן געגעבען אַ גרויסע מַתָּנָה: פיעל פאָלקסליעדער, וואָס זיי געהען צום געמיטה און בעגליקען דאָס האַרץ. זיין סאַטירע איז די בעסטע אין דער גאַנצער דייטשער

פעליעטאָן.

אַ נאַכטרייזע.

אַ אמת׳ע מעשה מיט מיכאל דעם יודישען מלאך.

(געווידמעט מיין מוטער).

הויך, הויך איבער דער ערד, דאָרטען וואו עס איז גאָר קיין לופט ניטאָ מעהר, נאָר ווייכע, העלע, רייצענדע װעלען פון ליכט שפּילען און טאַנצען מיט שטילער ערקוויקענדער פרייד, דאָרטען — איז זיך שטיל געפלויגען מיכאל דער יודישער מלאך פערטיעפט אין אומעטיגע געדאַנקען. פון דעם נאָהענטען, בלויען, ליכטיגען הימעל האָט זיך געהערט אַ שטילע, איידעלע זיסע וועלטמוזיק. די שענע שטערען, די גליקליכע לוסטיגע מלאכים האָבען אין אַ וואונדער שענעם כאָר געזונגען אַ מזמור צו דעם הערשער פון דער וועלט. און מיכאל האָט אויך שטילינקערהייט צוגעברומט, אונטערגעזונגען, נאָר אין זיין געזאַנג האָט זיך געהערט ווי אַ מין אומעט, אַ פערדרוס. מיט זיין שאַרפען בליק האָט ער געקוקט אַהין, טיעף טיעף אונטען, וואו פינסטערע וואָלקענס האָבען זיך געטראָגען איבער די קליינינקע ערד, און אויף זיין העלען, ליכטיגען מלאכ׳ס־געזיכט איז אויך עפּיס געלעגען ווי אַ מין וואָלקען, און שווארצע, טרויריגע געדאַנקען, ספקות, זאָרגען, האָבען בעאונרוהיגט זיין הימלישע זעעלע...

מיכאל האָט זיך אַלס אַראָבגעלאָזען נידריגער און נידריגער צו דער ערד; און פון קאָפּ איז איהם אַלץ ניט אַרויסגעגאַנגען די פרעהליכע, גליקליכע צורה פון זיין אייביגען שונא דעם שטן, זיין רוהיג איראָנישעס געלעכטעריל, זיין שטומער נצחונ׳דיגער בליק. ווי פינסטער, ווי בייז, מיט וואָס פאַר אַ כעס פלעגט שטענדיג קוקען דער שטן אויף איהם, אויף דעם יודישען מלאך־מליץ! וואָס פלעגט ער ניט צו רעדען, וואָס פלעגט ער ניט צו טענה׳ען, וואָס פאַר אַ בלבולים פלעגט ער ניט אויסטראַכטען אויף דאָס אומגליקליכע יודישע פאָלק! יעדע קלענסטע יודישע עברה׳לע פלעגט ער באַלד ברענגען צום כסא־הכבוד און שוין האָט ער געהאַט ביי זיך פאַרטיג די „סטאַטיא“ פון דעם אייביגען שטראָפבוך... און פלוצלינג — איז דער שטן עפּיס שטום געוואָרען, האָט גאָר פערגעסען זיין אייביגען „אַנטיסעמיטיזם“. און ווען? דוקא איצטער, אַז עס הערט זיך ווי אַ שטיקעלע גאולה אויף ורען. מיכאל האָט גלייך פערשטאַנען אַז די מעשה איז ניט אומזיסט, אַז עס מוז עפּיס ניט גלאַט זיין — און דעם שטן׳ס פרעהליכע צורה, זיין איראָנישעס שמייכלען האָט אין מיכאל׳ס האַרץ מעהר און מעהר פערשטאַרקט זיינע ספקות, זיינע זאָרגען...

און אַ דיקע פינסטערע נאַכט האָט אַרומגעכאַפּט מיכאל׳ן, און די דיכטע, שוואַרצע וואָלקענס האָבען זיך מיט שטילען געריוש בעוועגט איבער זיין קאָפּ, און אַלעס אין דער נאַטור איז געוועזען שטיל, און די שוואַרצע ערד האָט זיך שטיל און רוהיג געדרעהט אַרום איהר אַקס... אַ פלעצליכער פייערדיגער בליטץ, אַ ברייטער, בלענדענדער פאַס ליכט — און מיכאל דער מלאך האָט זיך שנעל אַראָבגעלאָזען אויף דער ערד. — — — — — — — — —
און אונטער די געדיכטע וואָלקענס האָבען זיך בעוויזען די שוואַרצע פליגלען פון שטן... מיט דעמזעלבען פערביסענעם, איראָנישען געלעכטעריל האָט ער געקוקט אויף זיין געגנער, דעם יודישען מלאך. — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— אַ קאַלטע, פינסטערע, ווינטערדיגע נאַכט איז געלעגען אויף דעם קליינעם יודישען שטעדטיל. אַ טיפע טרויריגע שטילקייט האָט געהערשט אין אַלע גאַסען. ווען ניט ווען האָט זיך נור געהערט אַ הייזעריגעס בילען פון אַ האַלבשלאָפעדיגען הונד. מיכאל האָט פון ווייטען בעמערקט ליכט אין אַ גרויסען הויז — און ער איז גלייך אַוועק צום גביר פון שטעדטיל...

— — — אין דעם שענען העל בעלייכטעטען הויז האָט געהערשט אַ גרויסע פרייד, אַ גרויסע בעוועגונג. אַלע חדרים האָבען געווימעלט פון מענשען, די שענסטע בעלי־הבתים און בעלות־הבית׳טעס פון שטאָדט, אַלט און יונג, פיין געקליידעטע בחורים, שען אויסגעפוצטע מיידליך — אַלע זענען דאָ געוועזען, אַלע האָבען טהיילגענומען אין דעם גביר׳ס שמחה. און דאַכט זיך יעדערער האָט געפיהלט, אַז דאָס איז אַ יודישע שמחה. דעם גביר׳ס בן־יחיד איז בר־מצוה געוואָרען און צו זיין בר־מצוה טאָג האָט ער מיט אַ שענער קינדישער שטימע געלעזען אַ לשון־קודש׳דיגען שיר, וואו ער האָט ציון בעזונגען.

אונבעמערקט האָט מיכאל געשפּאַצירט איבער אַלע חדרים און מיט זיינע טיפע מלאכ׳דיגע אויגען האָט ער געקוקט אויף אַלע זייטען, ווי ער זוכט עפּיס. און אימער טונקלער און בייזער איז געוואָרען זיין געזיכט, אַ טיפער שמערץ האָט דורכגעצויגען זיין האַרץ — אין ערגיץ האָט ער ניט געקענט געפינען דעם יודישען גייסט, דעם ריכטיגען, שטאָלצען נאַציאָנאַלגעפיהל, דאָס יודישע פינטעלע. פאַלשע פריינדשאַפט, קליינליכע קנאה און שנאה, גראָבע מאַטעריעלע זאָרגען, צובראָכענע, צושטיקעלטע, צוריסענע געפיהלען — האָט מיכאל געלעזען אויף אַלע צורות און אויף אַלע הערצער.

ליטעראטור און זיין קריטיק איז אזוי שארף און וויטציג און פול פון גייסט, ווי מען האט זי פריהער גאר ניט געקאנט. נון פרעג איך: וואס האט דער ארימער היינע אויסגעפיהרט ביי די דייטשען! אין גאנץ דייטשלאנד איז ניטא קיין קליינער פלאטץ פאר א דענקמאל פון היינע, אבער פאר יעדעם גענעראל און פאר יעדעם פראפעסאר געפינט מען שוין פלאץ גענוג אויפצושטעלען גרויסע מאנומענטען. דאס וואלט נאך קיין אומגליק ניט געוועזען, ווארום איין גרויסער פאעט דארף קיין דענקמאל ניט אויף דער גאס. ער האט איין דענקמאל אין דער ליטעראטור און אין הארצען פון פאלק. אבער, ווער האט היינע ליעב? ווער פרעהט זיך מיט זיינע הערליכע ליעדער? פון הונדערט מענשען, וואס בעגייסטערן זיך פאר היינע, זענען 90 יודען, און די 10 האבען אויך מורא צו זאגען אפען, אז זיי פערעהרען היינע. *) היינע האט נור געשריבען איינינע געדיכטע פאר יודען און איינע ערצעהלונג, וואס זי איז ניט געענדיגט (דער רבי פון באכראך) און פון דעסטוועגען פרעהען זיך די יודען אין דער גאנצער וועלט מיט איהם. אז ער וואלט געשריבען יענע שענסטע זאכען פאר דאס יודישע פאלק, וואלט ער געוועזען דער גרעסטער פאעט פון דער גאנצער יודישער נאציאן און דאס יודישע פאלק וואלט מיט איהם געלאכט און געוויינט און וואלט איהם געליבט ווי איין טייערען זוהן.

היינע איז געוועזען איין אומגליקליכער פאעט און איין נאך אומגליקליכערער מענש. פאר וואס? ווייל ער איז געוועזען איין יוד און האט געוואלט ווערען איין דייטש. היינע איז דאס בילד פון אלע יודישע דיכטער און קינסטלער, וואס געהען צו גרונד דורך זייער אסימילאציאן. היינעס גאנצעס לעבען איז געוועזען א שווערע מלחמה מיט דער גאנצער וועלט און מיט זיך אליין, מיט זיין אייגענער נאטור, מיט זיין יודישען הארצען. ער האט געהאט איין יודישע נשמה אין זיך, — אבער ער האט ניט געוואלט זיין קיין יוד. ער איז געשוואומען מיט אלע כחות צום דייטשען האפען און ווי ער האט געוואלט קומען צום ברעג, האט מען איהם געווארפען צוריק — צום יודענטהום. ער האט זיך אבגעריסען מיט געוואלט פון יודענטהום און האט זיך געיאגט צום דייטשען פאלק, — דערנאך האט איהם דאס געביסען אין געווארגען און ער האט זיך מיט גרויסער שנאה נוקם געוועזען אן די דייטשען און האט איבער אלעס געלאכט און געשפאט אבער ווייסט איהר ווי היינע לאכט? מיט גיפט אין הארצען און מיט טרעהרען אין די אויגען. וואס האט דער ארימער היינע נעבעך געליטען! זיינע גליקליכסטע שטונדען זענען געוועזען, ווען ער האט געפיהלט מיט די יודען און פאר די יודען.

און ביי אלע יודישע פאעטען און קינסטלער געפינט מען דאסזעלבע. זיי זענען אלע אומגליקליך, ווייל זיי האבען ניט דעם ריכטיגען פלאץ צו שאפען און צו ארביטען. זיי זענען פלאנצען פון א פרעמדען קלימאט וואס דער ווינד האט זיי אהער פערבלאזען. זיי האבען ניט די ריכטיגע זון און דעם ריכטיגען רעגען. זיי פערוועלקען און קיינער האט ניט וואס פון זיי. הונדערטע פון גייסטער און גרויסע טאלענטען געהען ביי אונז יודען צו גרונד, ווייל די יודענהייט האט נאך קיין פלאץ ניט, אט די גייסטיגע כחות צו פערווענדען און זייער ארבייט פרוכטבאר צו מאכען, און די אנדערע פעלקער שטויסען זיי פון זיך און פערביטערען זיי דאס לעבען. דאס איז איין סצענע פון דעם גרויסען טרויערשפיעל, וואס מיר יודען שפילען שוין צייט 2000 יאהר.

אונזערע יודישע שריפטשטעלער, פאעטען און קינסטלער אין

*) אים פאריגען יאהר האבען מיר געפייערט אין קעלן אין לעסינג־פעראיין היינעס הונדערטסטען געבורטסטאג. מען האט מיר געבעטען איך זאל האלטען די פעסטרעדע, האב איך געגעבען די עצה, מען זאל זוכען איין קריסטליכען געלעהרטען. מען האט אבער קיינעם ניט געפונען און איך האב געמוזט האלטען דעם פארטראג. דער גאנצער זאל איז געוועזען פול און אלע זענען געוועזען בעגייסטערט, אבער — אין דער גאנצער געזעלשאפט זענען אבער ניט געוועזען קיינע דריי קריסטען.

אין דעם שיר רעדט דער יונגער מאן פון אפפער, וועלכע מיר מוזען ברייגען פאר אונזער גרויסע אידעע, פאר אונזער היליגען אידעאל... און אלע הערער זיינען מסכים, און יעדער איז, דאכט זיך, בערייט קרבנות צו בריינגען...

און מיט א ווייס פאפיריל אין דער האנד געהט ארום דעם גביר׳ס פלעמעניק איבער׳ן זאל, פערשרייבט די נעמען פון די מענשען, וואס זענען עפים מנדב פאר די ארבייטענדע ברידער, ווייט, ווייט, אין אונזער פערלאזענעם לאנד. און דאס בעשריבענע פאפיריל מיט די פאר רובעליך וואנדערט צום מורשה אין האנד, כדי צו קומען אויף דעם טיש פון דער יודישער רעדאקציע. —

א טיפער שמערץ שטעכט דורך מיכאל׳ס הארץ; מיט צארן פערלאזט ער שנעל דאס הויז און מיט א איינגעבויגטען קאפ שטעהט ער ווידער אליין אויף דער פינסטערער גאס...

און פון ווייטען הערט זיך פלוצלינג דאס שאלענדע געלעכטער פון שטן...

— נא־נא, — האט ביי זיך מיכאל א קלער געטהון, — פרעהסט זיך אומזיסט. ווער האלט פון זיי, — פון די גבירים? וואס פאר א שייכות האבען זיי צו גאולת־ישראל?

און פערטיפט אין געדאנקען איז ער אוועק אין ארימען פירטעל...

א גרויסעם, כמעט פוסטעם צימער — אויף א אלטען הילצערנעם טיש שטעהט א קליין פערררייכערט לעמפעלע און בעלייכט קוים דעם חדר. א עלטערער מענש זיצט איינגעבויגען אויף א ספר, זיין שטערען אנגעשפארט אויף דער האנד, די אויגען האלב פערדעקט... ער לייענט ניט: ער טראכט זיינע ביטערע מחשבות... בלייך איז זיין צורה, ווי דער ווייסער שניי אויף דער גאס. אין די איינגעפאלענע אויגען ליגט טיפער אומעט און זארג. זיין דינע, דארע האנד ציטערט אפט און די קנייצען פון זיין שטערען בעוועגען זיך אונרוהיג. ווי א פערדראסיג, ביטער שמייכעל שפילט אויף זיינע ליפען... אך, וואס פאר א שענקייט, וואס פאר א חיות איז א מאל געוועזען אין זיין שטוב; ווי זאגט מען דאס! ער איז דאך אויך פון די פיינע בעלי־בתים א מאל געוועזען, און היינט? ווי דערשראקען הויבט ער פלוצלינג אויף זיין קאפ און מיט זיינע מוטנע אויגען קוקט ער ווי פערוואונדערט אויף זיין אייגענעם פינסטערען שאטען, וואס בעוועגט זיך שטיל אויף דער וואנד, אקוראט ווי ער רייצט זיך מיט איהם... ווי מעכאניש האפט ער זיך מיט דער האנד פאר דער בוזעם־קעשענע — און ווי א פרעהליכערע מינע קומט אויף זיין צורה...

און פון צווייטען חדר האט זיך דערהערט א זיסער, טרויריגער קול, אין וועלכען עס האט געקלונגען צו גלייכער צייט ווי געוויין און געזאנג... זיין זוהן, דער עלוי, לערנט די הייליגע גמרא. און די ווייכע האלב נאך קינדערשע אומעטיגע שטימע רייסט זיך שטילינקערהייט אין דעם גרויסען רוהיגען האלב פינסטערען חדר, דרינגט אין דעם פאטער׳ס הארץ און וועקט אין איהם טרויריגע און פרעהליכע געפיהלען...

און פלוצלינג ווערט ווידער שטיל...

און דעם אלטענ׳ס האנד ציהט ארויס פון זיין קעשענע א אלטען טייסטעריל. פאמעליך עפענט ער איהם און קוקט ווי פערטראכט אויף דאס ביסעלע געלד...

— ישראל, דו שלאפסט נאך ניט? הערט זיך דער קול פון זיין ווייב.

— גוט גוט, וואס דו ביסט אויפגעשטאנען; איך האב טאקי מיט דיר וואס צו רעדען. דו ווייסט, איך האב דאך איבערגעטראכט. ניט כדאי: ער האט מיר אפילו געליהען דאס געלד בפירוש איך זאל קויפען פאר די טאכטער א נעהמאשינע, אבער וואס זאגסט דו? עס איז דאך די גרעסטע בזיונות; אונזער היה׳קע — א נייטערקע! ניין, מע וועט דאך גאר קיין שדוך חס־וחלילה ניט קענען טהון מיט איהר... איך וועל בעסער מיט דעם געלד עפים זוכען א געשעפטיל און גאט וועט שוין צושיקען...

— און דאס האסט דו גאר פערגעסען, ישראל, אז מע דארף קויפען חיה׳קען א בגד; זי קען דאך אויפ׳ן גאס ניט ארויס, מיר פלאמען די אויגען...

— נו, מיר וועלען קויפען א בגד אויך. מען קען מיט ווייניגער געלד אויך פערדינען. אלץ איז אין דעם אויבערשטענ׳ס האנד...

און עס דרינגט ווידער אין חדר דער ווייבער, זיסער, טרויריגער גמרא־קול, און ער וועקט אין די עלטערענ׳ס הערצער פריידיגע געדאנקען...

— הערסט?

— פאר איהם האבען מיר שוין ניט וואס צו זארגען.

— טרעהרען זענען געשטאנען אין מיכאל׳ס אויגען. זיין שענעם לייכטענדעם ענגעלס־געזיכט האט זיך פערצויגען מיט א פינסטערען וואלקען... ער ווארפט א רחמנות׳דיגען בליק אויף די אומגליקליכע יודישע פאמיליע... זענען דאס די צוקינפטיגע ערדארבייטער?

און הויך אין דער לופט האט דער שטן פרעהליך א קלאפ געטהון מיט זיינע שווארצע פליגלען.

און ביי דעם חסיד׳ישען רב אין שטוב איז א גאנצער רעש... לכתחילה האט מיכאל געמיינט, אז דאס איז גלאט אזוי א שטיקיל יום־טוב; אויפ׳ן טיש איז טאקע געשטאנען א פלעשעלע מיט י״ש און די בייגעלעך אויפ׳ן

דייטשלאַנד ווילען זיך אַסימילירען און קענען ניט. האָטש מאַך וואָז דו ווילסט,— דאָס האַרץ און די נשמה לאָזען זיך ניט איבערמאַכען. זיי נעהמען זיך פרעמדע נעמען, זיי לאַכען אין שפּאָטען פון אַלעם יודישען ווי גוטע אַנטיסעמיטען, וואָס העלפט זיי דאָס? אַז זיי שרייבען 5 שורות מערקט מען באַלד דעם יודישען גייסט. בערטהאָלד אויערבאַך האָט זייבער איין גוטעס דייטש געשריבען אין ער איז געוועזען זעהר שטאָלץ, אַז פּראָפעסאָר גרימם האָט איהם אַ מאָל געזאָגט ער שרייבט ווי איין ענקעל פון הערמאַן העדוסקער, אָבער צום סוף אַז ער האָט געהערט, דאָס מען שרייט צו איהם „העפּ. העפּ!" איז ער געוואָרען שטאַרק פערביטערט און פאַר זיין טויט האָט ער זיך נערן איינמאָל אונטערהאַלטען מיט פּרינץ סמאָלענסקין איבער די יודישע צוקונפט.— איין יוד איז בעשאַפען געוואָרען צו זיין איין יוד, דאָס איז זיין נאַטור, דאָס איז זיין צוועק אין לעבען. וויל מען מיט געוואַלט וואָס אַנדערס פון איהם מאַכען, ווערט ער זעהר אומגליקליך, וואָרום ער קומט אין שטרייט מיט זיין נאַטור, ער פערבלאָנזעט און ווייס זיין אָרט ניט אויף דער גרויסער וועלט.

דאָס איז דאָס בילד פון די דייטשע יודען. זיי האָבען קיין היים ניט מעהר, זיי האָבען קיין אָנשפּאַרעניש ניט מעהר. זיי זענען אַ מין בעשעפעניש האַלב יוד, האַלב דייטש, זיי ווייסען ניט צו וועם זיי געהערען, זיי בלאָנזען אַרום און טאַפּען אין דער פינסטערניש. און דערום מיין איך, אַז די דייטשע יודען זענען נאָך מעהר אומגליקליך ווי די רוסישע יודען האָטש זיי האָבען ווייניגער צרות, און זייער ווירטשאַפטליכע לאַגע איז אַ בעסערע. פון די רוסישע יודען ווייס מען וואָס זיי זענען און וואָס זיי ווילען און וואָס מען זאָל מיט זיי טהון. זיי זענען קיין רוסען, זיי ווילען ניט אונטערגעהען. זיי זענען יודען ווי פאַר 100 יאָהר צוריק, זיי ווילען זיכערע פּרנסה, ברויט און אַרבייט און אַ געזונדע יודישע פאָלקסבילדונג. אָבער מיט די דייטשע יודען איז דאָס ווידער אַנדערש. זיי האָבען פערגעסען זיך צו פיהלען ווי יודען, זיי ווייסען ניט מעהר, וואָס יודיש נאַציאָנאַל איז און זיי מוזען ערשט ווידער צו יודען געמאַכט ווערען. די רוסישע יודען האָבען זיך פון יודענטהום ניט אָבגעקעהרט, זייער געשיכטע האָט קיין גרויסע איבערקעהרענישען ניט געהאַט. זייער געשיכטע איז שטענדיג געוועזען איין יודישע. די דייטשע יודען אָבער האָבען אַ לאַנגע געשיכטע פון איבערקעהרענישען, רעפאָרמען און אַסימילאַציאָנען, און די געשיכטע איז קראַנק און קרום, אָט מוז מען די גאַנצע געשיכטע אומקעהרען, דעם גאַנצען פלונטער אָבוויקלען און פון דאָס ניי ווידער אָנהויבען. מען מוז ביי זיי זייערע חלומית אַרויסטרייבען פון קאָפּ, אַז זיי זאָלען אָנהויבען ווידער געזונד צו דענקען און צו פיהלען. דער וועג צום ציעל פיהרט פאַר די דייטשע יודען דורך דאָס יודענטהום. מיט דעם היינטיגען דור אין דייטשלאַנד קען מען ניט מעהר פיעל מאַכען, ער איז שוין פערלאָרען. מען מוז נור זיך סטאַרען די צוקונפט, דעם קומענדיגען דור צו ראַטעווען דורך אַ גוטע יודישע ערציהונג. די קינדער מוזען ווידער אמת'ע נאַציאָנאַלע יודען ווערען.

אַז איין דאָקטאָר רעדט זיך איין, ער קען אַלע קראַנקע און אַלע קראַנקהייטען היילען מיט דערזעלבער מעדיצין, איז ער אָבער איין נאַר אָדער — איין שאַרלאַטאַן. ניט נור יעדע קראַנקהייט מוז אַנדערש בעהאַנדעלט ווערען, נאָר דיזעלבע קראַנקהייט מוז ביי יעדען קראַנקען אַנדערש בעהאַנדעלט ווערען. און ווען עס איז שוין פאַראַן איינע אַלגעמיינע מעדיצין ווי הינין, אַנטיפּערין א. ז. וו. מוז מען זי יעדעס געבען אין איין אַנדער מאָס נאָך דעם כח, וויפיעל דער קראַנקער קען פערטראָגען. פאַר די דייטשע יודען פעהלט אַ געזונדע יודישע קולטור, אַ גוטע, געזונדע ערציהונג און דערצו מוז מען האָבען קודם כל גוטע לעהרער. די ריכטיגע מענשען, די ריכטיגע פיהרער פעהלען אין דייטשלאַנד. דא קען מען מיט פראַזען ניט העלפען, עס מוז זיין אַ טיפע, גרינדליכע קולטור־אַרבייט.

פאַניוס שאַך.

טעלער האָבען געגעבען צו פערשטעהן, אַז אַ גענזיל איז אויך געוועזן. אָבער באַלד האָט מיכאל דערהערט, אַז דאָס האַנדעלט זיך דא פון גרויסע ענינים.

דער רב איז עפּים ווי אין כעס, די חסידים'ליך געבען איהם צוהיצט, און יעקיל דער שניידער איז ווי אַ משוגע'נער אַרומגעלאָפען אין חדר, געדרשנ'ט און געטענה'עט.

— אַ חרם, האָט ער געשריען, אַ חרם מוז מען לעגען אויף די אפּיקורסים, וואָס ווילען גאָר מקרב זיין דעם קץ...

— מע וואָלט בעסער זיין פרומע, היטען אַלע מצות וואָלט שוין ממילא קומען דער אמת'ער גואל! האָט נאָכגעשריען אַברמ'על דער שתדלן.

— שבתי־צבי'ניקעס, שבתי־צבי'ניקעס! האָט מיט אַ שכור'דיגען קול געברומט בערעל דער פּוזר.

— ניין, רבי, איהר מוזט מכריז זיין אין אַלע שולען, מע זאָל האָטש וויסען... ווער ווייס, וואָס קען אַרויסקומען פון אַזעלכע מעשות...

— איהר מוזט, איהר מוזט, איהר מוזט! האָט זיך געהערט פון אַלע זייטען.

און דער רבי שאָקעלט צו מיט שמחה מיט'ן קאָפּ, און ווייזט נאָך אַ מאָל אויף אַ הייליגע שטעלע אין אַ ספר...

— — — און מיכאל'ס געזיכט ווערט בלאַס, בלאַס פון כעס און פון בושה. מיט ציטערענדע פליעגלען פערדעקט ער אויף גיך זיינע אויגען און ווענדעט זיך אָב פון דעם שרעקליכען בילד...

ער לויפט און ער הערט, ווי עס יאָגט זיך הינטער איהם נאָך דעם שטן'ס שניידענדיגע געלעכטער. — — —

אַ פּאָר מינוטען איז דער יודישער מלאך געשטאַנען ווי אין פערצווייפלונג. „איז דער שטן־מקטרג טאַקע גערעכט"? — האָט ער ביי זיך אַ טראַכט געטהון — „קען דאָס זיין, אַז מיין פאָלק איז שוין גאָר, גאָר פערלאָרען?" אָבער פלוצלינג האָט אַ שטראַהל פון האָפנונג אַ בליטץ געטהון אין זיינע אויגען: „דאָס איז דאָך אַלץ דער אַלטער דור מיט זיין אַלטער שוואַכקייט. מיר האָבען נאָך די יוגענד. דער יוגענד געהערט די צוקונפט!"...

— — — און מיכאל האָט דערזעהן אַ גרויסען ווייסען, אַלטען מויער, אַ שטאַרקער, אַ הויכער שטיינערנער צוים מיט אייזערנע שפּיטצען האָט ווי מיט אַ פינסטערען אומעדיגען בליק געקוקט אויף דעם מלאך. אין די קליינע מיט אייזערנע שטאַבען פערגיטערטע פענסטערליך איז ערגעץ ניט געוועזן קיין ליכט. שטיל, גאָר שטיל.

אין אַ קליינעם פינסטערען חדר'יל אויף דעם צווייטען שטאָק איז געלעגען אייסגעצויגען אַ יונגער מאַן אויף זיין שמאָלער בעטעלע און אונרוהיג געקוקט אויף די פינסטערע וואַנד. וואַכענדיגערהייט האָט ער געטרוימט, און זיין קראַנקע, צוהיצטע פאַנטאַזיע האָט איהם געמאָלט אַלערליי פּלאַנען, שענע, רייצענדע צוקונפטסבילדער... און ער דערמאַנט זיך פלוצלינג אויף זיינע יודישע ברידער און ווי אַ כעס. אַ פערדרוס הויבט זיך אויף אין זיין אויפגערעגטער זעלע. „צו וואָס, צו וואָס לעבט נאָך דאָס אַלטע אומגליקליכע יודישע פאָלק? פאַר וואָס פערשווינדען זיי ניט? זייער אוננאַטירליכע לאַגע בריינגט נור שאָדען זיי זעלבסט און די אַנדערע פעלקער. דורך זיי ווערט נור אויפגעהאַלטען די ענדליכע גאולה פון דער גאַנצער מענשהייט"... „אָבער ניין, ניין — טראַכט ער ביי זיך ווייטער — בעסערע, גליקליכערע צייטען וועלען באַלד קומען און דאָס אַלטע, אָבגעלעבטע, קראַנקע יודישע פאָלק וועט זיך ענדליך פערלירען צווישען די געזונטערע, יונגערע פעלקער...

און מיט אַ פריידיגען געזיכט זעצט זיך דער יונגלינג אויף זיין בעטיל און קוקט מיט גרויסע ליכטיגע אָפענע אויגען אויף די פינסטערע גאַס...

און נאָך טרויריגער, נאָך פינסטערער איז געוואָרען מיכאל'ס געזיכט, און אַ טרעהר איז געפאַלען פון זיין אויג אויף דעם לעערען, אומעדיגען הויף.

און פון ווייטען האָט העל געקלונגען די איראָנישע שטימע פון שטן:

אי־ד־י־אַ־ל־י־ס־ט־ע־ן! — — —

— — — אידיאַליסטען! האָט אָבגעקלונגען ווי אַ ווידערהאַל אין מיכאל'ס האַרצען. שלעכט, שלעכט מיט אונז, — האָט מיכאל בעטראַכט,— אַז אונזערע יונגע בעסערע כחות זענען געוואָרען פאַנטאַזיאָרען, נאַרען, וואָס וויגען זיך און שאָקלען זיך אין פאַנטאַסטישע לופטשלעסער. אויף וואָס, וואָס פטר'ען זיי זייערע כחות?" — —

און די וואָלקען אויפ'ן הימעל ווערען אַלץ שוואַרצער און געדיכטער, און זיי לאָזען זיך אַלץ נידריגער און נידריגער אַראָב אויף דאָס אומגליקליכע קליינע שטעדטיל, ווי זיי וואָלטען וועלען, דאַכט זיך, עס גאָר צוקוועטשען. און אַ שרעקליכער ווינד הויבט זיך אויף און וויינט און קלאָגט מיט אַ ציטערנדיגער ביטערער שטימע. און גרויסע מאַסען פון שוואַרצגעוואָרענעם שניי טראָגען זיך אַרום אין דער לופט און טאַנצען און וויעגען זיך ווי רוחות און שדים...

פאַרביי דעם מלאך זענען אַריבערגעלאָפען אַ יונגע פּאָר מענשען. אַ הערר אין אַ הויכען צילינדער האָט מיט אַלע כחות געהאַלטען אַ שירעם, וועלכען דער ווינד האָט ווי געוואָלט אַרויסרייסען ביי איהם, און אַ יונגע דאַמע, איינגעוויקעלט אין אַ גרויסער טוך, האָט זיך פעסט געהאַלטען פאַר זיין אָרם און שטיל אָבער בעגייסטערט גערעדט מיט איהם... איינצעלנע ווערטער האָבען נעדרונגען אין מיכאל'ס אויער.

— משוגעים! נאַרען! רעאַקציאָנערען! ארץ־ישראל ווילט זיך זיי, אַ בית־המקדש!... הערט זיך די שטימע פון דער דאַמע.

פּאָליטישע איבערזיכט.

פֿאַר אונז געהט איצט פֿאָר אין אַפֿריקאַ דער לעצטער אַקט פֿון אַ שרעקליכען טרויערשפּיל. מיט דער אייזערנער ענערגיע, מיט וועלכער די ענגלענדער געהען אַלע מאָל צו אַ געשטעלטען ציעל, צוברעכען זיי איצט די צוויי בויערשע רעפּובליקען. מיט דער גרויסער אַרמעע פֿון 200,000 מאַן פֿיהרען זיי אַ מִלְחָמָה מיט איינינגע טויזענד צווייטע בויערען. מיט יעדעם טאָג ווערען אַלץ גרעסערע טהיילען פֿון טראַנסוואַלער ערד בעפֿרייט פֿון דעם בויערשען היל. די בויערען אָבער ראַנגלען זיך ביז צום סוף. און דער שרעקליכער סוף און די צוקונגען פֿון אַ נאַציאָנאַלען קערפּער, וואָס וויל לעבען, וואָס וויל און פֿערדינט צו זיין זעלבסטשטענדיג, שפּילען זיך אָב פֿאַר גאַנץ אייראָפּאַ, וואָס איז איצט אין גאַנצען גלייכגילטיג געוואָרען צו די בויערען. קריוגער, וואָס האָט געזאָלט פֿאָהרען קיין אייראָפּאַ צו בעטען הילף, איז אויפֿ'ן וועג אַרעסטירט געוואָרען אויף דער פּאָרטוגיזישער ערד אין לאָרענצאָ — מאַרקעז. די פּאָרטוגיזען האָבען עס געטהון אויף די פֿאָדערונג פֿון ענגלאַנד און האָבען דעם אַרעסט פֿערענטפֿערט מיט דעם, דאָס אַזוי ווי זיי ווילען זיך אין דער מלחמה ניט מישען, טאָרען זיי ניט צולאָזען אַז אויף זייער ערד זאָלען געמאַכט ווערען פֿיינדליכע פּלענער געגען איין אַנדער מְלוּכָה. און דאָס זענען דיזעלבע פּאָרטוגיזען, די שפּאַנישע ברידער, וואָס האָבען מיט איינינע חדשים צוריק געפֿונען פֿאַר מעגליך דורכצולאָזען דורך זייער לאַנד איין ענגלישען חַיִל, וועלכער איז געגאַנגען קיין טראַנסוואַל. קריוגערס אַרעסט האָט אַרויסגערופֿען אין גאַנץ אייראָפּאַ די אונצופֿרידענהייט געגען פּאָרטוגאַל. גענעראַל ראָבערטס האָט אויסגענוצט קריוגערס אַוועקפֿאָהרען און האָט אַרויסגעגעבען פּראָקלאַמאַציעס צו די בויערען, אין וועלכע ער איז מוֹדִיעַ אַז קריוגער, זייער פּרעזידענט, האָט זיי פֿערלאָזען און איז אַנטלאָפֿען פֿון זייער לאַנד, אַז טראַנסוואַל איז שוין איצט נור איין ענגלישעס לאַנד און דערום פֿערלאַנגט ער מען זאָל אויפֿהערען די מלחמה, ווייל פֿון איצט אָן ווערען די בויערען בעהאַנדעלט ווערען ניט ווי אַ פֿרעמדע נאַציאָן, מיט וועלכער מען פֿיהרט מלחמה, נאָר ווי בונטאָוושטשיקעס וועלכע שטעהען אויף געגען די רעגירונג און געגען די געזעצען.

געגען די פּראָקלאַמאַציעס פֿון ראָבערטסען האָבען די טראַנסוואַלער פֿערטרעטער אין אייראָפּאַ אָבגעדרוקט אין אַלע גרעסטע אייראָפּעאישע צייטונגען איין פּראָטעסט. די ענגלענדער, שרייבען זיי אין פּראָטעסט, פֿיהרען די מלחמה מיט שרעקליכער אַכְזָרִיּוּת, דורך די מלחמה איז די צאָהל פֿון די איינוואָהנער שטאַרק פֿערקלענערט געוואָרען, און איצט ווילען זיי אין גאַנצען אויסראָטען די בויערען. דערפֿאַר ווילען זיי די בויערען ניט בעהאַנדלען ווי אַ זעלבסטשטענדיגע נאַציאָן, מיט וועלכער עס ווערט געפֿיהרט מלחמה, נאָר ווי בונטאָוושטשיקעס, כְּדֵי עס זאָל פֿון אונז אפילו קיין שָׂרִיד און פָּלִיט ניט בלייבען. אָבער מיט גאָטס הילף, שרייבען זיי ווייטער, וועלען די ענגלענדער זייער ציעל ניט ערגרייכען. די טראַנסוואַלער וועלען די מִלְחָמָה ווייטער פֿיהרען, כָּל זְמַן עס איז נאָך ניט אויסגעלאָשען ביי זיי דער לעצטער פֿונק פֿון לעבען. וועט עס די וועלט רוהיג צולאָזען, דאָס מען מאַכט אַזאַ תֵּל פֿון אַ פֿאָלק? שוין וועט אייראָפּאַ צוזעהן, ווי דער יוֹשֵׁר ווערט געטרעטען מיט די פֿיס, און ווי אַ פֿרייעס פֿאָלק ווערט אויסגעראָטען? זיי ענדיגען זייער פּראָטעסט מיט די ווערטער: „מיר ווענדען זיך אין נאָמען פֿון גערעכטיגקייט, אין נאָמען פֿון דער מענשליכקייט צו אַלע פֿעלקער, וועלכע פֿיהלען מיט מיט אונז, אונז בייצושטעהן אין דער צייט פֿון אונזער אומגליק און צו ראַטעווען אונזער פֿאָטערלאַנד. מיר פֿערהאָפֿען צו גאָט, דאָס אונזער שטימע וועט ניט פֿערקלינגען אומזיסט ווי אַ קול אין דער מִדְבָּר".

דער פּראָטעסט האָט אומעטום געמאַכט אַ גרויסען איינדרוק. די צייטונגען שרייבען וועגען איהם אַרטיקלען, אָבער די געשרייען וועלען שוין ניט קענען העלפֿען. קיינער וועט שוין איצט ניט קענען ראַטעווען

— דאָס מאַכט דער חדר, די יודישע תורה... אָ, גליקליכע פֿרויען, איהר ווייסט ניט אָט זיעם יודישען יאָך!...

און זייער קול האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר דערווייטערט, און דער ווינד האָט נאָך בייזער און שטאַרקער געבלאָזען און געוויינט — און מיט איהם האָט זיך צומישט דאָס מורא'דיגע ערשיטערנדע שטנ'ס-געלעכטער...

— — — און מיכאל'ס האַרץ האָט זיך פֿון צער, פֿון שמערץ אַלץ מעהר און מעהר פֿערקוועטשט. און אַלץ טיפֿערע און שוואַרצערע שאָטענס האָבען זיך געלעגט אויף זיין געטליכען פּנים. ציוניסטען, ערדאַרבייטער, פֿאָלק, אידיאַליסטען, אינטעליגענץ, — אין זיין קאָפּ האָט זיך צומישט דאָס בייזע געלעכטער פֿון שטן מיט דעם האַרצצורייסענדעם געוויין פֿון ווינד. און זיין צער און זיין וועהטאָג האָט זיך ביסליכווייז פֿערוואַנדעלט אין אַ צאָרען, אין אַ וועהמוטהיגען כעס... ביסליכווייז שטייגט אין איהם דער געדאַנק אויף פֿון אַ פֿערטהיידיגער אַ פּראָקוראָר צו ווערען און צום סוף גאָר די ראָלע פֿון דעם שטן אויף זיך צו נעהמען: די יודען פֿערדינען ניט אַנדערש. שטיל, שטיל ברייטעט ער אויס זיינע פֿליגלען און הויבט זיך אויף פֿון דער ערד. — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

— און ער דערזעהט פּלוצלינג, ווי אין אַ חדר'יל זיצט אַ יונגער מענש און שרייבט. בלאַס, בלייך איז זיין געזיכט, אַ טיפֿער קומער ליגט אין עדען צוג. די ליפּען זענען צוזאַמענגעפּרעסט. די רונצעלן אויף זיין הויכען גרויסען שטערן ווערען אַלס געדיכטער און געדיכטער און אין די אויגען גלאַנצט אַ פֿייערדיגער צאָרן; און דאָך שפּיגעלט זיך אָב אין דעם פֿייער אַ איידעלע הימלישע האָפֿנונג... און ער שרייבט... ער שרייבט מיט בלוט פֿון זיין האַרץ, מיט דעם זאָפֿט פֿון זיינע אָדערן — און דאָס ווייסע פּאַפּיר פֿילט זיך אָן מיט טיפֿע, מיט בייזע ווערטער. . . ער רעדט צו זיין פֿאָלק, ער שרייבט, ער ווידעלט זיך. און מיט דער גאַנצער בעגייסטערונג פֿון זיין הויכער, ליבענדער זעעלע וועקט ער זיין פֿאָלק צו אַ נייעם, זעלבסשטענדיגעם, נאַציאָנאַלען לעבען, און מיט זיין צאָרנדיגער קרעפֿטיגער שטימע שטויסט ער און שיטעלט אויף זיין אומגליקליכעס פֿאָלק פֿון זיין לאַנגיעהריגען גלות-שלאָף. — — —

און ער האָפֿט...

שטיל פֿערוואונדערט איז מיכאל געשטאַנען אויף זיין אָרט און פֿערוואונדערט האָט ער געקוקט אויף דעם שטילען העלד, וועלכער שטראָפֿט, שימפֿט און — האָפֿט...

און שטילקייט האָט געהערשט אין דער נאַטור. דער ווינד האָט אויפֿגעהערט צו בלאָזען, דער נייער שניי האָט ווי מיט אַ ווייסען טישטוך בעדעקט די ערד און די וואָלקענס האָבען אָנגעהויבען ווי העלער צו ווערען... און פֿון ווייטען האָט זיך געהערט ווי אַ האָהן קרעהט. און אַ טויער האָט אָנגעהויבען צו סקריפּען. — — —

— — אויף אַ קליינעם שמאָלינקען הייפעלע האָט זיך געעפֿנעט אַ אַלט צובראָכענעם טויעריל און אַ אַלטינקעס, שוואַכינקעס פֿערדעלע האָט אַרויסגעפֿיהרט אויף אַ אַלטען שליטעל אַ ליידיג פֿעסעלע. און הינטער דעם פֿעסיל האָט זיך בעוויזען אַ הויכער מענש איינגעטולעט אין אַ שוואַרצען פעלץ. אויף זיינע הענד זענען געווען גרויסע וואַרימע הענדשקים און אַ בייטש איז געווען אַריינגעשטעקט אין זיין גרינעם גאַרטעל. ער נעמט זיך פֿאַר די לייצעס און גיט אַ טרייב דאָס פֿערדיל — און פּלוצלינג בלייבט ער שטעהן. ער דערמאָנט זיך אויף עפּיס און קעהרט זיך אום צוריק אין שטוב.

קראַפֿט און עהרליכקייט דריקט אויס זיין געזיכט און זיינע גרויסע קאָרע אויגען דריקען אויס טיפֿע אמונה, יודישען בטחון...

— "חנה", — האָט ער שטיל גערופֿען זיין פֿרוי, וועלכע האָט גענומען איינהייצען דעם אויווען — "גיב מיר די פֿערציג קאָפּיקעס, וואָס איך האָב דיר נעכטען געבראַכט, איך וועל איצט אַוועקפֿיהרען וואַסער צו דעם דאָקטאָר, דעם אופּאָלנאָמאָטשענעם... איך וויל אויך געבען אַ שקל..."

"אָבער היינט איז דאָך דאָנערסטאָג"... האָט חנה געזאָגט שטיל, — "און מעהל אויף שבת?..."

"גאָט וועט שוין העלפֿען. איך וועל היינט נאָך איה"ש פֿערדינען... עס געהט דאָך טאַקי צו שבת...

— "דאָס איז אַ ענין, אַ גרויסער ענין — האָט ער געזאָגט מיט אַ בעגייסטערטער שטימע — איך בין אויך אַ יוד און איך וויל פֿון אַ יודישער זאַך ניט אָבשטעהן.

און נעהמענדיג דאָס געלד איז ער מיט אַ פֿרעהליכען געזיכט אַרויס פֿון שטוב. — — —

— — — ליכטיגע שטראַהלען האָבען זיך פֿערברייטעט אויף מיכאל'ס געזיכט און אַ טיפֿע שמחה האָט געלייכטעט אין זיינע ענגעלשע אויגען...

און דער ברעג פֿון הימעל איז געוואָרען העל, ווייס — עס טאָגט שוין...

און הינטער די בערג האָט זיך שטיל, שטיל, ווי ער גנב'עט זיך, געטראָגען אין לופֿט דער שטן...

ש. י. פּיינער.

די ביידע רעפובליקען. זייער סוף איז געקומען. זייער ליעבע צו פרייהייט האָט זיי אומגעבראַכט. זיי, די עהרליכע און פּראָסטע מענשען האָבען געגלויבט אין גערעכטיגקייט און מיט איהר האָבען זיי געוואָלט מנצח זיין די מאַכט פון די ענגלישע סאָלדאַטען; זיי, די עהרליכע און פּראָסטע מענשען, האָבען ניט געוואוסט אַז די גליקליכע צייט פון אֱמֶת און גערעכטיגקייט איז נאָך ניט געקומען אויף דער וועלט און אַז עס הערשט נאָך אַלין די קראַפט פון שווערד און קולאַק ווי אין די אַלטע, אַלטע צייטען. פאַר דעם ביטערען טָעות בעצאָהלען זיי איצט מיט זייער פרייהייט און לעבען.

אין עסטרייך האָט דער קייזער געהאַלטען פאַר נייטהיג אויסצודריקען זיינע מיינונגען איבער די איצטיגע פּאָליטישע לאַגע. ער געפינט זי אויך זעהר ערנסט. ער האָט געזאָגט, אַז די איצטיגע וואהלען זענען די לעצטע פּראָבע צו רעגירען דורך דעם פּאַרלאַמענט לויט די געזעצען פון לאַנד. צור זעלבער צייט האָט דער קייזער אויסגעזאָגט דעם געדאַנק, אַז ער גלויבט וועניג אין די פערבעסערונג, וואָס וועט אַריינטרעטען דורך דעם נייעם פּאַרלאַמענט. די צייטונגען שטעלען זיך דערום די פראַגע: וואָס זשע וועט זיין, אַז אין פּאַרלאַמענט וועלען זיך ווידער אָנהויבען די סקאַנדאַלען וועגען די שפּראַכען. וועט דען די רעגירונג אין אמת'ען פּרובירען אויסקומען אָהן פּאַרלאַמענט? דאָס, זאָגען אַלע, וועט נור דעם לאַנד קענען ברייננען דעם גרעסטען שאַדען, דורך דעם וועט נאָך מעהר געשטאַרקט ווערען די אונאָרדענונג און אונצופרידענהייט אין דער עסטרייכישע מלוכה.

עסטרייך האָט נאָך אַזוי פיעל צו טהון מיט דער טשעכישער פראַגע, פון וועלכער זי קען ניט פּטור ווערען, און עס וואַקסט שוין פאַר איהר אַ נייע שווירינקייט — אין דעם אויפלעבען און אין דער פעריינינונג פון אַ סלאַווישען פאָלק קראָאַטען, וועלכע וואָהנען צווישען אייבער אונגאַרן, באָסניען, הערצאגאווינא און דאַלמאַציען. די נאַציאָנאַלע אידעען האָבען זיך אויך צווישען זיי אויסגעברייטעט און צווישען זיי וואַקסט איצט אַ נייע און קרעפטיגע פּאַרטיי, וועלכע וויל פעריינינען די קראָאַטען פון גאַנץ עסטרייך, די קראָאַטען ווילען אויפלעבען זייער שפּראַך און הלומ'ען פון אַ אייגענער קראָאַטישער מלוכה אין עסטרייך. די גלחים זייערע נעהמען אַ גרויסען טהייל אין דער בעוועגונג און פערדיגען דאָס אויפלעבען פון דעם פאָלק און דער שפּראַך. דער קייזער האָט איצט שטאַרק אויסגערעדט דעם בישאָף און איהם געזאָגט, אַז ער אַלס בישאָף דאַרף זיך פערנעהמען נור מיט אֱמוּנָה־זאַכען און זיך ניט מישען אין פּאָליטישע פראַגען. אָבער וועט דען דורך דעם אויפגעהאַלטען ווערען די נאַציאָנאַלע בעוועגונג פון אַ פאָלק בְּעֵת עס שטרעבט צום לעבען און צו אַ בעסערען לעבען.

— די לעצטע דעפעשען זענען מודיע, אַז די פּאָרטוגיזישע רעגירונג האָט בעפאָהלען אַרויסצולאָזען קריגערן. די האָלענדישע רעגירונג האָט איבער געשיקט אַ קריגסשיף קיין לאָרענצא־מאַרקעז אָבצופיהרען דעם פּרעזידענטען פון טראַנסוואַל קיין אייראָפּא.

י. ל.

אונזערע ברידער אויף קאווקאז.

פון צבי כשדאי.

ד.

באַקו ביים קאַספּישען ים.

מיין טהייערער פריינד! פון דער ווייטענס האָט זיך מיר די נאַפטישע שטאָדט בעוויזען מיט איהר שוואַרץ פעררויכערט פּנים. עס האָט מיר אויסגעוויזען ווי מע ברענט אומיסטען גרויסע פייערען צו בעלייכטען די פינסטערע שוואַרצע וואָלקענס, וואָס האַלזען זי פון אַלע זייטען און ווערגען ממש דעם אָטהעם פון דעם רייזענדער... אַך! ווי אומעדיג ווערט דער מוטה אַז מע קומט אָן פון די פּרוכטבאַרע קאַווקאַזישע פעלדער, וועלכע זענען שטענדיג פערדעקט מיט אַ גרינער דעקע, און פּלוצלינג דערזעהט מען דעם וויסטען פּלאַץ מיט זיינע איבערגעברענטע פערסמאָלעטע שטיינער! די לופט איז פול מיט פערגיפטיגטען גערויך פון גאַז און נאַכט א. ד. ג. עס איז ניטאָ קיין בלימעלע, קיין גרעזעלע, אפּיל פּראָסטע דערנער איז אויך ניט צו זעהען... אין שטאָדט איז אפילו דאָ אַ גאָרטען, צו וועלכען מען האָט געבראַכט די ערד אין בוימער פון אַיין אַנדער אָרט, נאָר ער טריקענט פון טאָג צו טאָג... קיין פרישע קוואַלען, קיין לויטערען ברונען זעהט מען ניט, די איינוואָהנער מוזען טרינקען גערייניגטעס ים־וואַסער, וועלכעס הוץ דעם וואָס עס קאָסט זעהר טייער, שאַדעט עס זעהר צום געזונד, ובפרט אַ נייעם פרישען מענשען... אַלע מענשליכע בעדערפענישען זענען זעהר טייער און בפרט וואָהנונגען.

און דער בלאָהער פלאַם וואָס רייסט זיך שטענדיג אַרויס פון די נאַפטיישע קוואַלען, ערקלערט אונז וואָס אין ד"ר גענענד זענען פאַרצייטען געווען די פייער־דינער (אַזא סאָרט געטצען־דינער, אין דער גמרא ווערען זיי אָנגערופען: עַבְדֵי דְנוּרָא), עס איז נאָך איצט אויך פאַראַנען רעשטען פון זיי, וועלכע האָבען אַ גאַנצען בנין נעבען באַקו. זיי רופען איהם: "באַלהאַני", אָדער "שוראהאַנא". דער דאָזיגער בנין איז גאָר איין אַלטער, אַרומגענומען מיט שוואַרצע פערסמאָלעטע שטיינער. אין דער מיט איז אַ טיפע גרוב וואָס ניט פון זיך שטענדיג אַ בלאָהען פלאַם, געוועהנטליך פון דעם נאַפט וועלכער קען טאַקע קיין מאָל ניט פערלאָשען ווערען, סיידען מע וועט איהם פערדושען... צוויי מאָל אין יאָהר זאַמלען זיך אַהער צונויף אַלע פייער־דינער וועלכע זענען צושפּרייט אין פּרס, בוכארא, חינא, אינדיען און זענען דאָ מַקְרִיב זייערע קָרְבָּנוֹת צום בלאָהען־נאַפטישען־פלאַם...

אונזערע ברידער אין באַקו (צום מעהרסטען זענען זיי אַשְׁכְּנַזִים, ד. ה. רוסישע און פּולישע) געפינען זיך בערך 1000 פאַמיליען, כמעט אַלע אינטעליגענטע מענשען און גרויסע קאָמערסאַנטען. צווישען אונזערע ברידער זענען דאָ פאַראַן אַסך וואָס האָבען אייגענע נאַפט־קוואַלען. איינגע פון זיי לייטערען די נאַפט אום זייערע אייגענע פאַבריקען און שיקען זיי אַליין אָהן אַ שום פערמיטלער אויף די גרויסע מערק. — אויך איז דאָ דער מיטעלפּונקט פון דעם האַנדעל מיט צוקער, פאַר וועלכען אונזערע ברידער האָבען געשאַפען גרויסע פּלעטצער אין מיטעל אַזיען. דאָ אין באַקו, וואָהנען אַלע קאַווקאַזער צוקער אַגענטען (יודען), פון וואַנעט זיי טראַנספּאָרטירען איהם מיט'ן קאַספּישען ים ביז אַפגאַניסטאַן און פון דאָרט ביז קאַשגאַר און אינדיען. די רעגירונג ווייס צו שעטצען די וויכטיגע אַרבייט פון די יודישע צוקער־אַגענטען און גיט זי דערפאַר אַסך פּריווילעגיעס.

די צוקער־קאָמיסיאָנערען, דאָס רוב געבילדעטע מענשען, האָבען געווירקט צו גוטען אויף די גאַנצע געמיינדע, וועלכע צייכענט זיך אויס דורך איהרע גוטע אָרדנונגען. אויך דער ציוניזם האָט אין באַקו געלאָזען טיפע וואָרצלען, עס געהט ניט אַריבער קיין שמחה, קיין חתונה אָדער בּרית, וואו עס זאָל ניט דערמאַנט ווערען דער נאָמען פון ציון. אין דער ציוניסטישער אַרבייט האָט באַקו צו פערדאַנקען איין געוויסען צוקער־אַגענטען הערן שטיין, און אין דעם זעהען מיר נאָך אַמאָל, ווי פיעל עס הייגנט אָב פון דער אַרבייט פון איין איינצעלנעם מענשען.

אָבער: "וואו עס שיינט, מוז זיין אַ שאָטען אויך". האָט אַמאָל געזאָגט אַ גרויסער חכם, און דאָס ווערטיל איז גאַניץ ריכטיג. אַזוי האָב איך טאַקע אין באַקו געפונען אויך פלעקען אין זייערע צָרְכֵי צִיבּוּר. עס איז ביי זיי ניטאָ אַ רעכטע תלמוד־תורה, אָדער עפּיס אַזוי אַ פּריידישע־שולע. נישטאָ אין איהר קיין "הַכְנָסַת־אוֹרְחִים", וועלכע איז דאָ כמעט מעהר נייטהיג ווי אומעטום, בעזאָנדערס אין דער לעצטער צייט, וואָס באַקו איז געוואָרען ווי אַ מאַגנעט וואָס ציהט צו זיך צו אַסך וואַנדערער פון אונזער אָרים פאָלק. — אויך איז ביי זיי קיין רעכטע שול ניטאָ, ווערליג עס וואָלט געפאַסט פאַר אַזא געמיינדע. מיט דער שול האָבען זיי גלאַט געטהון אַ גרויס פערזעהען, וואָס זיי האָבען זי פערקויפט איידער זיי האָבען זיך גענומען בויען אַ אַנדערע, דערווייל זענען זיי געבליבען ניט אַהער ניט אַהין... הוץ דעם וואָס עס דאַרף אַצינד קאָסטען פיעל טייערער אַ פּלאַץ אויף אַ שול איז נאָך זעהר שווער צו בעקומען אַ ערלויבעניש (ווייל באַקו ליגט שוין אויסער דעם תְּחוּם, וואו יודען מעגען וואָהנען...) און ווער ווייסט צי זיי ווועלען טאַקע בעקומען... — דער־

ווייל האָט דער קונה, דער אַרמענער, שוין נעגעבען צו וויסען אַז מען זאָל אָבריינינגען דעם פּלאַץ, און די יודען כלייבען באַלד נאָר אָהן אַ שול. ווי ריכטיג זענען די ווערטער וואָס אונזערע תלמודיסטען האָבען אונז געלערענט: "לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני אחריתא" (בבא בתרא דף ג׳); מען טאָר נישט צוואַרפען איין אַלטע שול איידער מען בויעט אויס אַ נייע! —

ענגלישע צייטונגסשטימען

וועגען דעם 4־טען ציוניסטען־קאָנגרעס אין לאָנדאָן.

ס׳איז פאַר אַ קריסטען באמת ניט שווער צו פערשטעהען דעם ציוניסטישען רעיון, וועלכע ווערט וואָס אַמאָל שטאַרקער ביי יודען. קיין איינציגער קריסטען וואָלט עס, אפילו אין חלום, ניט געקומען אין מחשבה, אויס פּאָליטישע גרינדען די יודען צו שטערען ביי זייער אומקעהרען זיך קיין פּאַלעסטינא. דאס אויספיהרען פון דער ארבייט היינגט נור אָב פון יודען אליין. ווען דער רעיון וועט בעהערשען דעם רוב פון יודישען פּאָלק, דאַן וועט ער ווערען אַ ווירקליכע טהאַט.

„Daily News".

ווען די ענגלישע יודען זאָלען זיך שטעלען אן דער שפּיצע פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, וואָלט דאָס רופען: „ארץ־ישראל פאַר די יודען!" לייכט מקוים געוואָרען.

„The Sun".

די ענגלענדער זענען נישט גאַנץ קלאָר דערינען, מיט וואָסער גיכקייט עס האָט זיך פערברייטעט דער ציוניסטישער רעיון און ווי גרויס ס׳איז איצט די צאָהל פון זיינע אַנהענגער. ער האָט טיעף ערגריפען די זעעלע פון יודישען פּאָלק.

„Echo".

דער דייטליכסטער כאראקטער־צוג פון דעם 4־טען ציוניסטען־קאָנגרעס איז דאס, וואס ער האָט איבערגעענדערשט די פאַלשע פאָרשטעלונגען פון די ענגלישע יודען, און זיי אונטערשטיצען איצט די ציוניסטישע בעוועגונג מיט ניט ווייניגער ליבע ווי זייערע ברידער אין אַנדערע לענדער.

„The Globe".

„דאָס איז געוועזען איין אַסיפה, ווי די וועלט האָט איהרס גלייכען נאָך ניט געזעהן".

„Daily Graphic".

די גרויסע פינאַנץ־וועלט שטעהט נאָך פון דערווייטענס פון ציוניזם, אָבער די גרעסטע מענער אין דער יודישער וויסענשאַפט און ליטעראַטור, מענער וואָס זייערע נעמען קלינגען אין דער וועלט אַרבייטען מיט לייב און זעעלע פאַר דעם גרויסען רעיון.

„St. James Gazette".

דער ציוניסטען־קאָנגרעס האָט אונז געוויזען אַ גרויסען, שענען און אַ בעגייסטערנדען ציעל. דער יודיש־נאציאָנאַלער געדאַנק האָט ערגריפען די גרויסע פאָלקסמאַסען. ווען עס געהערען נאָך ניט אַלע יודען צו דער ציוניסטישער בעוועגונג, אָבער די אייפריגסטע געהערען צו איהר.. אזאַ רעיון לאָזט זיך נישט תיכף ומיד פראקטיש אויספיהרען; אָבער דער אומשטאַנד, דאָס די גרעסטע און בעסטע מחות פון יודענטהום זענען ציוניסטען, דאס אַליין זיכערט דער ציוניסטישער בעוועגונג איהר צוקונפט.

„Liverpool Echo".

אַ בעוועגונג, וועלכע האָט זיך געמאַכט פאַר א ציעל די אָרימע יודען ארויסצורייסען פון זייער עלענד און צו בעזעטצען אין ארץ־ישראל, אזאַ בעוועגונג בעדאַרף נישט אַז מען זאָל זי לויבען. ווען עס זאָל די ציוניסטען נור געלינגען יודען ווידער צו מאַכען פאַר ערדאַרבייטער, דאס אַליין גיט זיי גענוג רעכט צו עקזיסטירען.

„Glasgow Ewening News".

די ציוניסטישע בעוועגונג, פון וועלכער זייט מיר זאָלען זי בעטראַכטען, פערדיענט דאס גרעסטע אינטערעסע. די ציוניסטישע פראַגע מוז אינטערעסירען נישט נור די יודען אַליין נאָר אויך אַלע אַנדערע פעלקער.

„Glasgow Evening Citizen".

זייט מענשען געדענקען האָט מען אזא אסיפה ניט געזעהען.— מיר קריסטען ווינשען דער ציוניסטישער בעוועגונג, וועלכע סטאַרעט זיך דאָס פערפאָלגטע פּאָלק יודען אויף תמיד צו בעפרייען, דעם בעסטען ערפאָלג... פאלעסטינא, דאס לאַנד, נאך וועלכען עס בייגקט אזוי שטאַרק דאָס יודישע האַרץ, וואָלט געקענט דורך דער יודישער קאָלאָניזאַציאָן צוריק בעקומען איהר אַלטען רייכטהום.

„North British Daily Mail".

פאַר וואָס בילדעט ניט דאָס איינהייטליכע, גייסטיג שטאַרקע און מעכטיגע פּאלק איין אייגענע מדינה, כדי עס זאָל אויפהערען פערפאָלגט צו ווערען? די שאלה איז שוין אָפט געפרעגט געוואָרען. איצט אָבער, אַז עס האָבען זיך געפונען די נייטהיגע פיהרער, ווערט דער געדאַנקען צוריקצוקעהרען נאך פאלעסטינא יעדען טאָג שטאַרקער. איין יודיש פאלעסטינא, וואָס זאָל אין זיך ענטהאַלטען דאס וויכטיגסטע און בעסטע פון דער מאָדערנער קולטור, וואָלט געקענט ווערען אַ מיטעלפונקט פון פּאָרטשריט און אויפקלערונג צווישען איירופא און אזיען — אין אמת׳ן איין הערליכעס אידעאַל!

„Review of the Week".

בריעף פון דער פאַריזער אויסשטעלונג.

II.

אויף דעם גרויסען און שענעם פּלאַץ de la concorde, וואו עס זשומזשען מענשען און קאַראַטען אזוי ווי די מורעשקעס, ערגיץ אין אַ ווינקעל אין דרום זייט שטעהט אונטערגעשפּאַרט אויף דריי אונגעהויער הויכע פיס די קופּעל, וועלכע בעדעקט דעם הויפּטאַריינגאַנג פון דער אויסשטעלונג. דער ארכיטעקטאר האָט געוואָלט מאַכען אַ מין חדוש, אַ מין רעש׳נדיגע וואונדערבאַרע זאַך, נאָר פון זיין גאַנץ טראַכטען און קלערען, פון זיין ארבייטען און פאַרבען איז אַרויס אַ משונה׳דיגע געפאַרבטע זשאַבע (אזוי רופען די פראַנצויזען דעם טויער). אומעטום וואו דאָס אויג גיט אַ וואַרף זעהט מען דעכעליך, ווינקעליך, געזשימסליך גלעזעליך, זייליכער און פאַרבען אַלערליי: געלע, גרינע, רויטע, בלויע, ווייסע וכדומה. דער רעגענבויגען מחילה אליין וואָלט געדאַרפט מקנא זיין די פיעל קאָליערען פון טויער. אין ועל־כולם, נעבען דער קופּעל, צווישען צוויי און פופציג מעטער הויכע זיילען בעדעקט מיט געפאַרבטע גלעזעליך, הענגט אין דער לופט שטעהט אַ מין נקבה מיט אַ פערריסענעם קאָפּ אָנגעטהון אין אַ פוילישער זשופּיצע און בעט כלומ׳שט דעם עולם אריין אינ׳ם גרויסען געוועלב, וועלכעס מ׳רופט אָן אויף היינטיג לשון "אויסשטעלונג"... אַ גליק וואָס ניט אַלסדינג זעהט דאָ אזוי משונה אויס, אַ ניט וואָלט איך אייך געבעטען, רבותי, איהר זאָלט שוין אויסדרעהען דעם דישעל און צוריק אוועק געזונטערהייט פון וואַנען איהר זענט געקומען.

מיר לאָזען איבער הינטער אונז דעם מין אריינגאַנג, מישטעהענס געזאָגט. אַ לאַנגער גאַנג צווישען בוימער מיט אַ סך זייטענגענג ציהען זיך אויס גרין און פריש פאַר די אויגען, אויף וועלכע עס רוהט אָב אַ ביסיל אונזער ראיה. פון אַלע זייטען זעהט מען גרינע הייזעליך פערבאָרגען צווישען די בוימער, און פון זייערע פענסטער שיסען אַרויס פאַרביגע, לאַכענדיגע בלומען. כמעט אַלע צעהן טריט בעגעגענט דאָס אויג אַ געשניצטעס אָדער געגאָסענעס בילד פון שטיין, פון קופּער און פון גיפּס. אַ סך פון די בילדער האָבען נישט געקענט אריין אין דעם פאָרהויז פונ׳ם גרויסען בילדער־פּאַלאַץ. דעריבער מוזען זיי נעביך דאָ שטעהן; אין דרויסען אויף דעם ווינד און אונטער דעם רעגען. שאַדט נישט; זיי פערלירען אָסור נישט צו שטעהן צווישען די בוימער, די שפּאַציערער האָבען צייט זיי בעסער אָנצוקוקען און דאָס אויג ווערט נישט אָבגעמידעט פון די פיעל שטיינערנע בילדער ווען מען זעהט זיי אין איינעם. מיר וועלען אין דער גיך דורכלויפען דורך די אָבגעטליך, דורך די הייליגע און דורך די גלהים. אַ סך יונגע לייטליך און אַ סך אַלטע קינסטלער, מיט שוין נעביך צוווייקטע מח׳ליך, גיבען זיך אָב מיט די יראת שמים בילדער... מ׳דאַרף דערביי נישט פיעל קלערען, ס׳איז גענוג אַז מען גיט אַ קוק אויף דעם וואָס די אַלטע קינסטלער האָבען פאַר דריי הונדערט יאָהרען געמאַכט. מען טהוט זיי נאָך... און גאָט צו דאַנקען, צבוע׳קעס און קלויסטערס קויפען נאָך די אבנים טובים...

די בילדער, וואָס רעדען פון דער גריכישער געשיכטע, האַלטען אונז אַביסיל לענגער אויף, זיי ווייזען זיך אוים ווי די פאָרטזעצונג פון אַ לאַנגען, פערשטאָרבענעם חלום. פון איין אַלטער, געוועזענער וועלט וואו דאָס לעבען און די מענשען זענען אפשר שענער געוועזען פון אונזער לעבען און פון אונזערע מענשעליך. אַ סך לענגער אָבער מעג מען זיך אָבשטעלען ביי די בילדער, וואָס רעדען פון דעם עולם המעשה. פון דער היינטיגער וועלט, פון דעם לעבען, ווי עס איז. אָט ביי די דאָזיגע שטיינבילדער זעהט מען דאָס דער קינסטלער האָט געהאַט פאַר די אויגען דאָס וואָס ער האָט געוואָלט מאַכען, ער איז נישט געגאַנגען זוכען פוסטע חלומות און הייליגע נאַרישקייטען. אָט איז איין אָרימע מאַמע וואָס פערטהיידיגט איהר קינד געגען אַ טיגער; אויף דעם פּנים ליגט אַנ'אמת'ע מורא, אַ שרעק וואָס יעדער פון אונז קען זיך עס פאָרשטעלען. אַ ביסיל ווייטער זעהט מען אין בראָנז אויסגעגאָסען צוויי סאָלדאַטען פערבלאָנזעט אין דער מדבר וואָס רייסען זיך אַרום אַביסיל וואַסער. די סצענע איז פול מיט אמת און מיט לעבען. אַ גרופּע פון אָרימע פרויען מיט אָבגעריסענע קינדער איז נישט ווענינער שען און געטריי אַראָבגענומען. נאָך אַ פּאָר טריט, און מיר געהען אַרויס פון דעם גאָרטען. פאַר די אויגען ציהט זיך אויס דער גרויסער בולוואַר, ניקאָליי II, דער הויפּטגאַנג פון דער אויסשטעלונג. פון ביידע זייטען ליגען צולענט אין זייערע ווייסע מאַרמאָרקליידער די צוויי הויפּטפּאַלאַצען, געבויעט פון שטיין און פון אייזען, כדי אין זיך אויפצונעמען, אויף לאַנגע צייטען, אַלערליי קונסט־זאַכען. דער גרויסער פּאַלאַ'ן דורך זיין דרויסענדיגער פּראַכט ציהט אויף זיך אַלע אויגען.

וויים, אַרומגענומען מיט הויכע גריכישע זיילען, בעדעקט מיט אַ גלעזערנעם דאַך, פון וואַנעט עס בלישצען אַראָב אין דער זון פערגאָלדעטע שפּיצען און פערגאָלדעטע בלומען, שטעהט דער פּראַכטיגער בנין און וואַרפט זיין שטאָלצען שאָטען אויף דעם גרויסען, ברייטען מיט בלומען און שטיין־בילדער בעדעקטען וועג. אויף דעם אויבערשטען טהייל פון דעם הויז שלענגלען זיך אַרום און אַרום אויף די דרויסענדיגע ווענד בילדער פון מאָזאַאיק, מאַלערייען און שניצערייען. פון אַלע זייטען, פון אַלע ווינקלען קוקען אַרויס מאַמאָרנע פיגורען. גריכישע געטער, מענער און פרויען, בראָנזענע, קופּערנע און פערגאָלדעטע חיות. עס פונקעלט און גלאַנצט; עס נעמט דאָס אויג, און איבעראַשט אפילו די, וואָס האָבען שוין אַ סך געזעהן אויף דעם עולם התועה.

אין דעם גרויסען פּאַלאַ'ן געפינט זיך איין אונגעהייערע זאַמלונג פון אייל־בילדער, פון צייכנונגען, פון שטאַטוען, אוים שטיין, אויס האָלץ און אוים בראָנז. זייער צאָהל איז צוזאַמען פון אונגעפעהר צעהן טויזענד! אַלע פעלקער, וואָס זענען נור וואָס אָנגעשמעקט מיט אַביסיל ציוויליזאַציאָן, האָבען אַהין געשיקט, אַלס מוסטער פּראָבען, די בעסטע בילדער וועלכע זענען ביי זיי אין די לעצטע צעהן יאָהר געמאַכט געוואָרען. נאָר שרעקט אייך נישט, רבותי. די גאָר גוטע בילדער זענען מסתמא געבליבען אויפ'ן וועג, אָדער דאָבען זיך נעבּיך פערבלאָנזעט... און אַ סך שטרוי, אַ סך פערשמירטע, פערפּאַרבטע שטיקער לייוונד זענען אָנגעקומען אין דער אויסשטעלונג. ווי געוועהנליך האָבען די גדולי הדור, די אָפּיציעלע מורה מורינו'ס פון דער מאַלעריי בעהאַלטען פאַר זיך דאָס גרעסטע און בעסטע שטיק פּלאַ'ץ. זייערע בילדער, גרוים ווי דער יודישער גלות, בעדעקען גאַנצע ווענד און רייסען אויף די אויגען מיט זייערע שענע רעמליך, מיט זייערע בלענדענדיגע פאַרבען. נאָר העט בעהאַלטען צומאָל אין די ווינקלען, אין די טונקלע ערטער, זעהט מען אַרויסקוקען אַ בילדיל, אַ וואונדערבאַרעס, פול מיט לעבען און מיט געפיהל, און דאָס קליינע ליינוואַנדיל טרייסט אונז אַביסיל אין בערוהיגט אונז פונ'ם דעם שרעקליכען שפּאַצירגאַנג אין דעם גרויסען בילדער־וואַלד.

דאָס גרעסטע פּלאַ'ץ נעמען געוועהנליך די פראַנצעזישע מאַלערס. זייער טאַלענט איז, אין אַלגעמיינעם, זעהר פיעלזייטיג. מען געפינט ביי זיי פעלדער, ימים, וועלדער, פּאַמיליענסצענען, מלחמות, סאָלדאַטען, מענשליכע פאָרמען; אין די אַלע זאַכען שטעקט מלאכה, אַביסיל קונסט אויך, נאָר עס איז נישט איבעראַשענדיג; עס פעהלט זיי אַביסיל זאַל'ץ. דער היינטיגער דור האָט נאָך דערוויל נישט אַרויסגעבראַכט איינעם פון די מייסטער, פון די גרויסע קינסטלער, ווי פּיווי דע שאַוואַן מיט זיינע זיסע, ערהאַבענע געטליכע בילדער, ווי גוסטאַוו מאָראָ מיט זיין מאָזאַאיק־מאַלעריי, מיט דעם פּאָעטישען הויך וואָס ליגט אויף זיינע בעשעפּענישען, אָדער ווי מאַנע וואָס האָט פערשטאַנען בעסער פון יעדען צו מאָלען שענע וואונדערליכע פרויען־אויגען.

איבערהויפּט זעהט מען אין דער אויסשטעלונג, דאָס יעדעס פאָלק האָט אין זיינע בילדער אַריינגעלעגט אַביסיל פון זיין הימעל, פון זיין גייסט און פון זיין לעבען. איטאַליען, שפּאַניען און פּאָרטוגאַל מיט זייער לאַכענדיגען הימעל, מיט זייער וואַרמען קלימאַט האָבען אַריינגעגאָסען אין זייערע ליינוואַנדען הייסע פאַרבען, ברענענדיגע רויזען, געזונדע ברוינע קערפּער, און פריידליכע פּנים'ער. זעהר צו בעמערקען איז איין אונגעהויער ווערק פון דעם איטאַליענישען מייסטער פוגי, געגאָסען אין קופּער, וועלכעס שטעלט פאָר אַ גרופּע פון שכור'ע רעמער, מענער, פרויען און קינדער וועלכע וואַקלען זיך איבער דער גאַס. יעדעס בילד בעזונדער לעבט און ריהרט זיך.

האָלאַנד, שוועדען, דענעמאַרק אין נאָרוועגען האָבען אַ סך אויסגעצייכענטע בילדער. אומעטום, אין אַלע זייערע אַרבייטען דערקענט מען די צפון־פעלקער. פערחלומ'טע, פערטראַכטע, טיעפּדענקענדיגע פיגורען, גרויע הימלען, שווערע חמאַרעס, ווילדע ימים, שוואַרצע פעלזען מעשה'ליך פון אַלטע, ווילדע צייטען, פון מלחמות וואָס דער מענש האָט געהאַלטען אַקעגען דער שטאַרקער נאַטור, אָט דאָס זענען זאַכען וואָס פילען אין זייערע בילדער. אין אויף דעם אַלעמען שוועבט עפּיס אַ מין שטילקייט, אַ מין שמערץ, וועלכער איז שווער איבערצוגעבען אין פּראָסטע ווערטער. איין האָלענדישער יודישער מאַלער, איזראַעלס, האָט בעקומען דעם גרעסטען פּרייז. מען מעג געהן אָנקוקען זיין "אַמסטערדאַמער אָרימען יודען", וואָס זיצט פערטראַכט אין זיין טונקעל קלייטיל פון אַלטע זאַכען. דער גאַנצער יודישער גלות, די גאַנצע יודישע טיפקייט ליגט אין דעם בילד. דער גרויסער רעמבראַנד אַליין האָט נישט בעסער צונויפגעמישט זיינע טונקלע פאַרבען און נישט בעסער געמאָלט די פינסטערע, טיפע צימער.

די פינלענדישע מאַלערס האָבען דיזעלבע קראַפט, דעמזעלבען געשמאַק ווי די אַנדערע צפון מאַלערס. מיר לויפען שנעל פאַראיבער ביי בעלגיען, ענגלאַנד און אַמעריקאַ. די בילדער פון די לענדער ווייזען דאָס מען פערשטעהט דאָרט דאָס פאַך זעהר גוט, אָבער גאָר גרויסעס איז נישטאָ וואָס צו זעהן. די ענגלישע גרויסע מייסטערס האָבען אַ פּנים איבערגעלאָזט אין דער היים זייערע קונסט ווערק.

אַביסיל לענגער וועט אונז אָבהאַלטען די רוסישע אויסשטעלונג; נישט ווייל עס זענען דאָרט דאָ אַזוינע אויסגעצייכענטע קינסטלער, ניין. אַ חוץ מאַליאַווין מיט זיינע לאַכענדיגע פויערטעס, וואו עס שטעקט אונגעהויער פיעל לעבען; אַ חוץ טקאַטשענקאָ מיט זיינע שענע ים־בילדער, קאָסאַטקין מיט זיין האַרצרייסענדיג בילד פונ'ם רוסישען בית־המשפּט, און ענדליך טרובעצקוי מיט זיינע וואונדערשענע כ־אָנד־בילדער, איז נישטאָ קיין סך דאָרט צו זעהן. נאָר די יודישע קונסט נעמט דאָרט איין גרויסען פּלאַ'ץ און דאָס אינטערעסירט אונז דווקא אַ סך. לאַנג זענען מיר געשטאַנען פאַר דעם "שפּינאָזאַ" פון אונזער בעריהמטען אַנטאָקולסקי, פאַר זיין "מעפיסטאָפעלעס" און פאַר דער קליינער וואונדערליכער פרויען־פיגור וואָס שטעלט פאָר דעם פריעדען. וואַרעם און טיעף זענען די שטיין פיגורען, און זייער וואַרעמקייט קריכט אַריין צום האַר'ן פון דעם צוקוקער. אין אַלגעמיינעם האָבען די יודען אין רוסלאַנד גרויסע סקולפּטאָרען. גינצבורג מיט זיינע לעבעדיגע קינדערליך, מיט זיין בילד פון טאָלסטאָי; בערענשטאַם, בערענשטיין־סינאַיעף און נאָך אַנדערע וועלכע מיר רופען דאָ נישט אָן, האָבען זיך נישט וואָס צו שעמען מיט זייער אַרבייט. דאַגעגען איז די יודישע מאַלעריי שוואַך, אַשכנזי, הירשפעלד, ראָזען, לעוויטאַן קענען זיך נישט גלייכען צו די בערען וואָס שטעהען נעבען זיי. אַ סך בעסער זענען די צייכנונגען פון פּאַסטערנאַק, וואו דאָס רוסישע פּראָסטע פאָלק איז אַזוי וואונדערליך אַראָבגענומען, אַזוי ווי עס שטעהט און געהט, אַזוי ווי עס לייבט און לעבט. אַ שאָדע

וואס דער מאָלער האָט זיך בעסער נישט צוגעקוקט מיט דיזעלבע אויגען צום גהעטאָ — יודען!

מיר שפּרינגען איבער דייטשלאַנד, עסטרייך, אונגאַרען. אין די לענדער איז ווייניג דאָ צו זעהען. מסתמא האָט מען דאָס גוטע פֿערגעסען צו שיקען נאָך פּאַריז. זאָלען מיר נאָך רעדען פֿון רומעניען, בולגאריען, סערביען, גריכענלאַנד? אויף די קליינע לענדער ליגט שווער דער יאָך פֿון אונוויסענהייט, פֿון גראָבקייט און פֿון נאַרישער אמונה. און דער יאָך בעגראָבט אָט די פֿעלקער טיעף אין דער ערד, און האַקט אָב די פֿליגלען פֿון זייערע קינסטלער און שרייבער.

אינטערעסאַנט איז די יאַפּאַנעזישע בילדער אויסשטעלונג; נישט דורך די מאָלערייען אין וועלכע די קינסטלער ווילען נאָכמאַכען די אייראָפּעאישע קונסט; נאָר אין דער אַלטער קונסט אין וועלכער די אייראָפּעער זוכען זיי נאָכצומאַכען. קיינער איז נישט אים שטאַנד אַזוי מייסטערהאַפֿט צו מאָלען אויף זייד, און מיט פּראַסטער, שוואַרצער פֿאַרב, פֿאָרצושטעלען אַזוינע שענע בערג, אַזוינע טייכען, ביימער און פֿייגעל. די שנעבערג פֿון די יאַפּאַנעזישע קינסטלער זענען עפּיס פֿון איין אַנדער מין וועלט; פֿון אַ וועלט, וואו עס הערשט די אמת'ע רוה, די אמת'ע וואונדערליכע שטילקייט; וואו דער מענש ווערט אין ג נצען פֿערשוואונדען און לאָזט איבער די נאַטור אויף איהר אַליין, וואו די וועלדער' די פֿייגעל אין די שטיינער מישען זיך צונויף אין אַ שטילען קאָנצערט, פֿון וועלכען מ'הערט נישט די מוזיק, נאָר וואָס לאָזט זיך טיעף פֿיהלען...

פֿון דער יאַפּאַנעזישער אויסשטעלונג פֿאַלען מיר ווידער אַרויס אויף דער גרויסער וועלט, און דאָס רוישען פֿון דעם לעבען פֿערטרייבט פֿון אונזערע אויערען דעם זיסען קלאַנג פֿון דער שטילער מוזיק, וועלכע עס האָט געשפּילט, העט ווייט, ערגיץ אין יאַפּאַן, אַ גרויסער קינסטלער, אויף אַ ווייטער אינזעל...

הצופה.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

ראָש חודש אֱלול, מען בלאָזט שופֿר, מען זאָגט סליחות, עס האָבען זיך אָנגעהויבען די ימים נוראים: ראָש השנה... יום כפּור... אַ צייט ווען די יודישע שטעדט און שטעדטליך וויינען... נאָר מעהר פֿון אַלע וויינט און קלאָגט אין די איצטיגע טעג דאָס יודישע שטעדטיל קורטשעוו, דערפֿאַר וואָס די וואַרשעווער דאַטשניקעס זענען אַרויסגעפֿאָהרען פֿון אַטוואַצק לעבעדיג אין גאַנצען און איבערגעלאָזט דאָרט איבער דעם גאַנצען זומער נור זיבען מתים, בעת עס זענען געוועזען זומערען, ווען זיי פֿלעגען איבערלאָזען מעהר ווי דרייסיג...

קורטשעוו איז אַ קליין שטעדטיל נעבען אטוואצק און איז זיך מפרנס פֿון די מתים, וואס די דאָרטיגע דאַטשניקעס געבען. זיי יעדען זומער. איין אטוואצקער מת איז ביי זיי אַ פֿעט שטיקיל סחורה, ווינציגער ווי 500 רובל נעהמען זיי ניט פֿאַר מקבר זיין. די קורטשעווער יודען זאָגען אַז ווי באַלד יודען אין גלות קענען אין זינען האָבען אַזוינע פּוסטע מאָדעס, ווי „פֿרישע לופֿט", און זיך אָבגעבען אויף דער פֿרישער לופֿט מיט עולם הזה ווי זיך באָדען, וואַשען, זיך פּוטצען, געהן שפּאַצירען און גאַנצע נעכט זיצען אויף דער „אלטאַנע", וואו די מענער שפּיעלען איןביינדליך און די ווייבער קנאַקען ניסליך —, זענען זיי געוויס אַלע מיליאָנערען, דערום אַז ווען די דאַטשניקעס עולם־הזה'ניקעס געהען איבער אין די אמת'ע וועלט מעגען זיי צאָהלען צו 500 רובל פֿאַר אַ קאָפּ.

היינטיגען זומער איז פֿאַר די קורטשעווער יודען געוועזען אַ שלעכט יאָהר, און היינטיגע ימים נוראים בעטען זיי און דאַווענען אַז גאָט זאָל זיי געבען אַ בעסער יאָהר...

אין דעם שלעכטען זומער האָבען זיי אויך צוזאַמענגענומען פֿון די עולם־הזה'ניקעס 3500 רובל. עס פֿרעגט זיך וואָס טהון זיי אַלע יאָהר מיט דעם געלד, אַז דאָס קורטשעווער בית עלמין איז אפֿילו ניט אַרומגענומען מיט קיין הילצערנעם פּאַרקען, וואָס דאַרף קאָסטען אין גאַנצען 100 רובל, און הינד לויפֿען דאָרט אַרום, און בהמות, פֿערד און חזירים טרעטען אויף די קברים?

איצט איז אַ צייט פֿון דאַווענען און אין אָדעס האָט מען אויף היינטיגע ימים נוראים געעפֿענט אַ נייע שול מיט גאָר ניט יודישע אָרדענונגען: „עליות" וועלען זיך דאָרט ניט פֿערקויפֿען און די נעהויבענע שטעדט ווי „מזרח" מיט „שפּיגעל" וועט מען ניט אַוועקגעבען נור די שענע יודען, ווי עס איז פֿון תמיד אָן איינגעפֿיהרט אין די שולען. ווער עס וועט קומען אין נייע שול, דער וועט זיך זעצען אויף אַ ליידיגען פּלאַץ וואו מען וועט נור וועלען. דער בעדער אָדער דער וואַסערפֿיהרער, וועלכע האָבען קיין מאָל ניט געקענט אפֿילו טראַכטען פֿון אַזאַ פֿערגעניגען ווי צו זיטצען אין מזרח־וואַנד און שטענדיג דערויף מקנא געוועזען די שענע יודען, וועלען דאָס איצט קענען גרינג אויספֿיהרען, זיי וועלען נור דאַרפֿען אויפֿשטעהן פֿריהער און געהן פֿריהער אין שול אריין, וועלען זיי אונגעשטערט שטענדיג קענען זיצען אין מזרח־וואַנד. די שענסטע פֿעטסטע שטיקער תורה ווי „ששי" וועלען אויך יעדען יודען גלייך אָנקומען, ווייל די עליות וועלען צוטהיילט ווערען על פּי גורל און וועמעס מזל עס וועט זיין דער וועט בעקומען „ששי".

מיט איין וואָרט מען דאַרף נור געהן פֿריהער אין שול דאַווענען און האָבען דאָס גוטע מזל קען מען אין אָדעס ווערען דער שענסטער יוד.

נאָר איך, אמת, גלויב כּלל ניט אַז די נייע מענשליכע אָרדענונג אין דער אָדעסער נייער שול זאָל אויף לאַנג האָבען אַ ממש. איך, אמת, זענענדיג אַ יוד פֿון קאָפּ ביז די פֿיס און אויסנעקנעטען אין יודישקייט ווי גרויס און אַלט איך בין, קען זיך באין אופֿן ניט פֿאָרשטעלען, ווי וועט אין מזרח־וואַנד קענען אויף איין באַנק זיצען דער בעל טאַקסע מיט דעם שוחט און מיט דעם קצב, איך קען זיך ניט פֿאָרשטעלען ווי אַזאַ גרויסער העברעאישער שרייבער ווי הער טביוב וועט זיך זעצען אין מזרח־וואַנד גלייך אויף איין באַנק מיט איין פּראָסטען זשאַרגאָן שרייבער, ווי וועט דער הער טביוב קענען מיט זיי אין דער נייער שול היינטיגע ימים־נוראים זיצען, אַז, ווי ער זאָגט אַליין, בלייבט ער אין חלשות ווען ער הערט אַ יודיש וואָרט רעדען.

די נייע אָרדענונג אין דער ני ר שול איז געמאַכט געוואָרען מיט דעם צוועק אַז מען זאָל זיך אין די שולען ענדליך אויפֿהערען קריגען און סקאַנדאַלען מאַכען איבער די עליות און די שטעדט, נאָר איך גלויב אַז פֿון די נייע אָרדענונג וועט מען זיך נאָך מעהר קריגען און סקאַנדאַלען מאַכען.

אָרדענונג אין די שולען קען נור זיין דאַן, ווען יודען זאָלען, ווי איינער לעגט פֿאָר אין „וואסחאד", דאַווענען מיט פּאָליציי. דער קאָרעספּאָנדענט לעגט פֿאָר פּאָליציי צו ליעב די גנבים, וואָס קומען אין שול גנבענען, און איך לעג פֿאָר פּאָליציי פֿאָר די, וואָס מאַכען סקאַנדאַלען איבער די „עליות" מיט די „שטעדט", איבער וועלכע עס קומט גאַנץ אָפֿט צו פּעטש און געשלעג.

יעדעס יאָהר נאָך די ימים נוראים זענען די ריכטער אין די יודישע שטעדט און שטעדטליך שטענדיג פֿערוואָרפֿען מיט „שול פּראָצעסען".

די גוטע נייע אָרדענונג, וואָס מען וויל מאַכען אין דער אָדעסער נייע שול, זאָל האָבען אַ ממש אוי; לאַנג, אויף שטענדיג, מוזען יודען „נאָך אַמאָל געבוירען ווערען", אַ נייער דור דאַרף ערצויגען ווערען און בעסערע הדרים ווי מיר האָבען געהאַט. דער נייער דור וועט אפֿשר פֿערשטעהן, אַז ווען מען קומט אין שול — אין גאָטס הויז, זענען דאָרט אַלע מענשען גלייך, דאָרט איז ניט דאָ קיין רייכער און אָרימער, קיין „שענער יוד" און ניט שענער יוד. דאָרט אין גאָטס הויז איז ניט קיין מאַרק, וואו מען דאַרף קויפֿען און האַנדלען מיט „עליות" און „שטעדט".

דערווייל אָבער מוזען מיר נאָך לאַנג דאַווענען מיט פּאָליציע, מיט דער האָפֿענונג אַז מיר וועלען נאָך אַמאָל אויך זיך אויפֿפֿיהרען ווי מענשען גלייך ווי אַלע אַנדערע פֿיהרען זיך...

אין אַלע שטעדטליך וויינט מען איצטער און דאָס שטעדטיל גוליא פּאָליע (פּאָד. גוב.) טאַנ

ווי מען שרייבט דעם „וואסחאד" האָבען די דאָרטיגע יודען זיך אויסגעשריבען אַ טאַנץ לעהרער און ער מאַכט דאָרט ז

שעפּטען, אַלע לערנען זיך טאַנצען. די דאָרטיגע יודישע שולע פאַר אָרימע קינדער איז אין גאַנצען פערלאָזט. קיינער קוקט זיך ניט אום אויף איהר, עס איז דאָרט געוועזען אַ חֶבְרָה חוֹבְבֵי צִיוֹן, איז איצט געוואָרען אויס חברה, די ביבליאָטהעק איז פערמאַכט, מען טהוט גאָר ניט פאַר דעם כלל, נאָר מען האַלט אין איין טאַנצען.

דער וואָס האָט נור פיס טאַנצט און די אַלטע לייט, וואָס האָבען קיין כּח ניט צו טאַנצען פּליעסקען צו מיט די הענד.

עס פרעגט זיך נור, פון וואָס טאַנצט דאָס שטעדטיל, פון שִׂמְחָה צי פון צרות?

אֱמֶת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. *** די סקאַנדאַלען אין סטאַניסלאָווער קהל, פון וועלכע מיר האָבען ניט לאַנג געשריבען, ווערען וואָס אַמאָל גרעסער. נאָכדעם ווי די בעהערדען האָבען ענטדעקט דעם שווינדעל ביי דעם אויסקלויבען פון, פאַרשטעהער האָט די פּאָליציי אָנגעהויבען נאָכפאָרשען וועגען אַנדערע אונאָרדענונגען אין דער פערוואַלטונג פון קהלישע זאַכען און דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער סעקרעטער פון קהל, ה' ביברינג, וועלכער פיהרט אַרום זייט 20 יאָהר גאַנץ סטאַניסלאָווער קהל פאַר די נאָז, האָט געטהון פיעל זאַכען וואָס זענען נישט ערלויבט; ער האָט אַלץ געטהון וואָס ער האָט אַליין געוואָלט און וואָס ער האָט דערפון געהאַט נוטצען, וואו מען האָט בעדאַרפט האָט ער אויך אונטערשריבען דעם פּרעזידענט אָהן זיין וויסען. דעם סעקרעטער האָט מען אַריינגעזעצט אין תפיסה און אַלע גאַליצישע בלעטער זענען פול מיט דעם סקאַנדאַל. דעם דאָזיגען פיינעם סעקרעטער וועלכער האָט זיך אין זיין דינסט-צייט געמאַכט אַזאַ עשירות אַז ער איז היינט איינער פון די ערשטע סטאַניסלאָווער גבירים איז אויך, ווי מען ווייסט שוין היינט, שולדיג אין דעם וואָס מען האָט נישט אַריינגעלאָזט די רומענישע יודען אין שטאָדט. חאָטש עס איז געווען פאַר זיי צוגעגרייט אין פּאָלקסקיך עסען אויף ביידע טעג יום-טוב (שבועות) און חאָטש עס איז געווען געזאַמעלט אַפּאָר טויזענד קראָנען און מען האָט ערב-יום-טוב טעלעגראַפירט די רומענישע וואַנדערער אַז זיי מעגען קומען. דער הויפּט-מאַכער פון קהל האָט, ווי עס ווייזט אויס, גערעכענט, אַז ער וועט דורך דער מסירה ביי דער פּאָליציי אַקעגען די רומענישע יודען קענען אָבלעקען אַ גרעסערען אין פּעטערען ביין. לעת-עתה איז דאָס איהם ניט געלונגען.

*

רוסלאַנד. = סענאַטסערקלערונג. ווי דער „כורושצנאסט" איז מודיע האָט דער סענאַט ערקלערט, אַז יודען וועלכע ברענגען זייערע קינדער קיין קיעוו כדי אבצוגעבען זיי אין פּריוואַטשולען מעגען וואָהנען צוליעב זיי אין קיעוו, און אַז דער סענאַט האָט מבטל געווען דעם פסק פון דער קיעווער גובער׳ פּראַוולעניע, וועלכע האָט נישט געוואָלט געבען אַ יודען קיין ערלויבניש צו וואָהנען אין קיעוו, כדי צו ערציעהען זיין טאָכטער אין אַ פּריוואַטשולע.

= דער פירסט א. נ. טרובעצקי דערצעהלט וועגען די לעצטע לעבענסטעג פון דעם בעריהמטען רוסישען פילאָזאָף וו. סאָלאָוויאָוו: ער האָט מתפלל געווען אין פולען פערשטאַנד און אויך פערליערענדיג דעם פערשטאַנד. איינמאָל האָט ער געזאָגט דער פרוי: „לאָזט מיך נישט איינשלאָפען. נייט מיך מתפלל זיין פאַר דעם יודישען פאָלק; איך דאַרף פאַר איהם מתפלל זיין", און ער האָט טאַקי אָנגעהויבען צו זאָגען תהלים אויף העברעאיש. ווער עס האָט געקאָנט סאָלאָוויאָוו און זיין שטאַרקע ליעבע צום יודישען פאָלק דער פערשטעהט אַז די ווערטער זענען געוואָרען געזאָגט מיט דעם פולען שכל".

= דער „קיעווליאַנין" איז מודיע אַז דער קיעווער און פּאָדאָלער גענעראל-גובערנאַטאָר האָט ערלויבט 37 יודען וועלכע געהערען צו איין אָפּערטרופּע צו וואָהנען אין קיעוו אויף דער צייט פון היינטיגען טהעאַטער-סעזאָן.

= דער „פּרידניעפּר׳ קראַי" איז מודיע, אַז אין דער יעקאַטערינאָסלאָווער הויכער בערגבוישולע איז דאָ 66 וואַקאַנסען (פּלעצער) און אויף זיי — 320 קאַנדידאַטען. דער עקזאַמען וועט זיין איין קאָנקורענץ, ד. ה. ווער עס וועט בעסער אויסהאַלטען, דער וועט ווערען אויפגענומען. צווישען די קאַנדידאַטען איז דאָ 6 פערזאָן וועלכע האָבען געענדיגט איין אוניווערזיטעט און זיי ווערען אַריינגענומען אָהן עקזאַמען. פאַר יודען איז נישטאָ מעהר ווי 4 וואַקאַנסען; אויף 2 וואַקאַנסען וועט מען אַריינגעהמען 2 פערזאָן, וועלכע האָבען געענדיגט דעם אוניווערזיטעט, און אויף די איבעריגע 2 וועלען קאָנקורירען 60 מענשען.

= אַ פּאָלאַק, אַ רייכער קוילענהענדלער, אַלעקסאַנדער לאַפּינסקי וועלכער איז די טעג געשטאָרבען האָט אָבגעזאָגט פאַר דער וואַרשאָווער יודישער קהלה 6000 רובעל, און פאַר דער יודישער האַנדווערקערשולע 2000 רובעל. אין זיין צוואה בעמערקט ער אַז ער לאָזט איבער די 6000 ר׳ פאַר יודישע אָרימע לייט אַלס צייכען פון דאַנקבאַרקייט צו זיינע יודישע בעלי חובות וועלכע האָבען איהם מציל געווען פון חרפה צו ווערען באַנקראָט. „מיין צוואה איז אויך צום זכרון פון זייער אַנטוואָרט וואָס זיי האָבען מיר געגעבען אויף מיין שאלה: ווי קומט עס אַז יודען וועלכע לויט ווי מען זאָגט ווילען נור איבערפיהרען פעראָרימטע קריסטען, זאָלען מיך ראַטעווען. זיי האָבען אויף דעם געענטפערט, אַז זייער אמונה הייסט זיי אַזוי טהון, אַז נאָך זייער אמונה טאָר מען נישט לאָזען פאַלען איין אָרדענטליכען מענשען, מעג ער זיין פון וואָס פאַר אַ גלויבען עס איז".

*

רומעניען. *** וועגען די רומענישע עמיגראַנטען, וועלכע קומען אָן אין אַמעריקאַ שרייבען די צייטונגען, אַז די „רומענישע הילפס-געזעלשאַפט" סטאַרעט זיך זיי אַז פצונעהמען ווי אַם בעסטען: די חברה איז נישט נור פאַר רומענישע יודען נאָר אויך פאַר רומענער וועלכע וואַנדערן אויס; זי איז אַזוי גוט אָרגאַניזירט, אַז קיין פרעמדער וואָס קומט אָן בעדאַרף זוכען הילף וואו אַנדערש. די חברה ברענגט זיך אַראָב פון שיף, אַלע רומענער צוזאַמען; ווער עס האָט די נייטהיגע סומע פון 30 דאָלאַר וועלכע יעדער איינוואַנדערער מוז אויפווייזען, געהט זיך זיין וועג. ווער עס האָט ניט דאָס נייטהיגע געלד און האָט אויך נישט קיין קרובים אָדער בעקאַנטע וואָס זאָלען פאַר איהם ערב זיין פאַר דעם איז די חברה ערב, זי גיט זיי עטליכע טעג צו עסען און טרינקען ביז זיי רוהען זיך אויס פון וועג, דערווייל זוכען די אַגענטען פון דער חברה פאַר זייערטוועגען בעשעפטיגונג אין די גרעסערע שטעדט פון אַמעריקאַ. אַזוי באַלד עס קומט פון אַגענטען אַ דעפּעשע אַז ער האָט אַרבייט צו פערגעבען בעקומט דער פרעמדער הוצאות און אויך נייטהיגע כלים צו דער אַרבייט. די הוצאות פון דער חברה, קען מען פערשטעהען, זענען נישט קליין. מאַנכע בעקומען אויף כלים 10 - 15 דאָלאַר. די הוצאות זענען נישט דאָ ביי אַזעלכע וועלכע געהען אין פאַבריקען אַרבייטען אָדער צו ערדאַרבייט, ווייל זיי קענען נישט קיין שום מלאכה. לעת עתה האָט נאָך די חברה גענוג מיטלען און וויל איהרע לאַנדלייטע נור שטיצען מיט רומענישען מיטלען. ווען די איינוואַנדערונג וועט אָבער נאָך לענגער געדויערען וועט די חברה מוזען זיך ווענדען אויך צו פרעמדע און בעטען מען זאָל איהר מיטהעלפען.

חאָטש דאָס שאַטץ-אַמט ערקונדיגט זיך אין איירופּאַ וועגען די איינגעוואַנדערטע, דאַכט זיך פון דעסטוועגען אַז מען וויל נישט הינדערן די יודען צו קומען קיין אַמעריקאַ. מען האָט פון די פרעמדע יודען די בעסטע מיינונג און דער איינוואַנדערונגס-קאָמיסאַר האָט זיך איבער זיי פאָלגענדעס אויסגעדריקט: „דיזע מענשען וועלכע זענען, ווי עס שיינט, געזונד, קרעפטיג און ווילען אַרבייטען, וועלען דעם לאַנד ברענגען נוטצען און איך קען גאָר נישט פערשטעהען, ווי אַ רעגירונג קען פון זיך אַרויסטרייבען אַזאַ נוטצליך מענשענמאַטעריאַל". דיזעלבע מיינונג איבער די פרעמדע יודען הערשט אויך ביי אַלע בעאַמטען און אין די מעהרסטע צייטונגען.

*

פראַנקרייך. — אַבריעף צו דרייפוס. דעם נייטען סעפּטעמבער איז געווען דער יאָהרצייט פון דעם רענער משפט, אין דעם טאָג האָט אַלפרעד דרייפוס בעקומען איין בריעף פון דעם אַמאָליגען מיניסטער סענאַטאָר טראַריע און היינטיגען פּרעזידענט פון דער ליגאַ (חברה), צו „שיצע די רעכטע פון מענשען אין בירגער", מיט די דאָזיגע ווערטער:

„מאָרגען וועט זיין דער יאָהרצייט פון רענער משפט און מיר וואָלטען זיך האַלטען פאַר טרוסען (בעלי פחרן) ווען מיר וואָלטען נישט אַצונד אויסגעדריקט אונזער הייסען מיטגעפיהל צו אייער אומגליק. אייערע קערפּערליכע ליידען האָבען זיך אפילו געענדיגט אָבער אין אייער האַרץ איז נאָך געבליבען אַ ביטערקייט זעהענדיג אַז די מאָראַלישע פאָלגען פון דעם טעות זענען נאָך געבליבען.

מיר ווייסען נישט ווען איהר וועט האָבען די מעגליכקייט צו בעווייזען אויך די בלינדע, אַז איהר זענט געווען אַ קרבן פון אַ שרעקליכען חטא. נאָר וואָס עס זאָל געשעהען האָבען מיר די פרייהייט צו בלייבען ביי דער מיינונג וועלכע אונזער געוויסען זאָגט אונז פאָר.

וועניג לעבענסגעשיכטען זענען אַזוי טרויריג ווי אייערע, נאָר אונז בלייבט איין טרייסט: מיר גלויבען אַז איהר האָט נישט געליטען אומזיסט. דאָס שרעקליכע בילד פון אייערע ליידען האָט איינגעוועקט אין אונז דאָס געפיהל פון אחדות און גוטס, וועלכעס האָט פריהער נור געדרימעלט אין אונז. פון אַצונד אָן וועט יעדער קרבן פון עולה געפונען איין שיצער אין אונזער ליגאַ, און דאַדורך וועלען די אַלע וועלכע וועלען געהאָלפען ווערען דורך אונז דאַרפען זיין דאַנקבאַר אייך. א. ז. וו.

*

האָללאַנד. = דער בעריהמטער יודישער מאַלער יוסף איזראַעלס אין האָללאַנד האָט געשיקט דעם דר. חאַזאַנאָוויץ פאַר דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטהעק אין ירושלים זיין אייגענעם פּאָרטרעט אין אַ ריסונאַק וועלכער שטעלט פאָר ווי אַ פערזאָרגטע פרוי זיצט ביים ברעג פון אַ וואַסער וואַרטענדיג אויף אַ שיף וועלכע קומט אָן פון ווייטענס און אויף וועלכען עס פליעהען פייגעליך.

*

אמעריקא. = אין די פעראייניגטע שטאאטען אין שטאאט ראד איילאנד זענען דא דרי ראטעס יורישע מיליצע (לאנדוועהר), וועלכע זענען בעקאנט אונטער דעם נאמען טורא-קאדעטען און שטאמען אלע פון געבוירענע אמעריקאנישע יודען. זיי קלויבען אויס זייערע אייגענע אפיצירען-יודען און דיענען אין זייער שטאאט.

ווי דער קארעספאנדענט פון „בורושצנאסט" איז מודיע האבען די דריי ראטעס מיליצע געשיקט א דעפעשע מיט גליקווינשע דעם לאנדאנער ציוניסטען-קאנגרעס און געבעטען אז מען זאל זיי איינעהמען אין דער חברה ציוניסטען וועלכע ווי ווילען דיענען מיט זייער געלד און — אויב עס וועט זיין נייטהיג — מיט זייער בלוט. דאס בעווייזט אז אייך צווישען די אמעריקאנישע יורען איז נאך נישט פערלאשען געווארען דער פונק פון יורישקייט און פון ליעבע צו ציון.

*

אפריקא. = דער ציוניזמוס אין מאראקא. אויס טעטגאן שרייבט מען אונז אז דארט איז געגרינדעט געווארען א ציוניסטישע חברה. אויך האט די חברה שוין געעפענט א ביבליאטהעק און געקויפט גאנץ פיעל העברעאישע ביכער. אן דער שפיצע פון דער חברה שטעהט ה' ב. שפירא, דער הויפטלעהרער פון דער שולע פון כל ישראל חברים.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. אביטע פון פינלענדער סענאט. דער פינלענדישער סענאט האט זיך נישט לאנג געווענדט צום קייזער מיט א ביטע אין וועלכער ער בעקלאגט זיך אויף די לעצטע מאסרעגעל פון דער רעגירונג ווי בעגרע.צונג פון גרינדען פעראיינען אהן איין ערלויבניש, ענדערונגען אין די געזעצען וועגען צייטונגען וכדומה. דער סיים בעקלאגט זיך בעזאנדערס אויף דעם גענעראל-גובערנאטאר וועלכער געוועלטיגט איבער פינלאנד נישט לויט די פ־אוועס און געזעצע, די פינלענדער שרייבען נאך אין זייער פעטיציע, אז זי זענען געצווינגען צו ווענדען זיך צום קייזער אליין ווייל דער מיניסטער-שטאאטס-סעקרעטער פון פינלאנד איז נישט קיין געבוירענער פינלענדער.

דער פינלענדישער גענעראל-גובערנאטאר, האט פארגעשטעלט דעם קייזער די פעטיציע און מוסיף געוועזען אז ווייל די פעטיציע ענטהאלט א זילאבע אויף איהם אליין, דארום קען ער נישט זאגען זיין מיינונג וועגען איהר.

נאך פארשטעלונג פון דער פעטיציע האט זיין כאיזסטעט געגעבען א בעפעהל: 1) אז די פעטיציע פון פינלענדישען סיים וועלכער האט עובר געווען אנגעבענדיג די פעטיציע דעם § 51 פון סיים-אוסטאוו, און דאצו פרעך פערארטהיילט די בעפעהלע פון דער רעגירונג — זאל נישט ווערען ערפילט. 2) אז אלעס וואס דער גענעראל-גובערנאטאר האט געטהון ווערט ערקענט פאר ריכטיג און איינשטימיג מיט די אנווייזונגען פון דער רעגירונג. 3) צו הייסען דעם פינלענדישען סענאט, אז ער זאל נעהמען דורכזעהען דעם אוסטאוו פון סיים, כדי צו בעשטימען פינקטליכער זיינע פראוועס און צו פערבעסערן די ארדנונג אין איהם.

= וועגען פערגרעסערונג פון הוצאות דורך דער חינעזישער מלחמה איז אויף בעפעהל פון דער רוסישער רעגירונג איינגעשטעלט געווארען דאס בויען פון אייניגע באהנען. כדי מקמץ צו זיין אין הוצאות האט די פערוואלטונג פון קאזיאני פערקויף פון געטרענקע געגעבען א בעפעהל צו אלע קיראטאריען פון „נאראדנאיא טרעזוואסט", אז זיי זאלען טהון אלע מיטלען כדי צו פערקלענערען די הוצאות, און נישט נור פאדערען נייע געלדער נאר אויך אבלעגען די נישט נויטוועגדיגע אויסגאבען. אויסערדעם זאלען זיי מודיע זיין דעם צושטאנד פון זייערע קאפיטאלען און וויפיעל אויסגאבען דארפען געמאכט ווערען ביז צים נייען יאהר.

— די פערוואלטונג פון די אייזענבאהן האט בעשלאסען צו געבען אנדערע נעמען די סטאנציעס וועלכע האבען גלייכע אדער עהנליכע נעמען, ווייל דורך די עהנליכקייט פון די נעמען קומען ארויס פערשידענע מכשולים: עס ווערט על פי טעות געשיקט סחורה אדער געגעבען בילעטען נישט אויף דער ריכטיגער סטאנציע. די „פעטערבורג וויעדאמי" בעמערקען, אז עס איז דא אין רוסלאנד 11 סטאנציעס וואס זייערע נעמען קימען ארויס פוןווארט אלעקסאנדער: אלעקסאנדריא, אלעקסאנדראווקא, אלעקסאנדראווסקאיא, אלעקסאנדראווסקאיא-זאוואד, אלעקסאנדראווסק, אלעקסאנדראווסק פריסטאן, אלעקסאנדראווא (?), אלעקסאנדראוו, אלעקסאנדראוו-גאי, אלעקסאנדרא-נעווסקאיא. און אזאלכע סטאנציעס מיט עהנליכע נעמען איז דא פיעל.

— די קאמיסיאן אונטער פארזיץ פון גענעראל מעוועס, וועלכע בעקלערט די אופנים ווי איינצופיהרען, אז דאס גאנצע רוסישע חיל זאל מחויב זיין צו לערנען שרייבען און לייענען, האט שוין געענדיגט איהר ארבייט מען לעגט פאר איינצופיהרען, פון קינפטיגען יאהר אז דאס רוסישע חיל זאל מוזען לערנען שרייבען און לייענען (גראמאטא) במשך פון $10^1/_2$ מאנאטען.

— די ווילנער פאלאטע האט בעשטעטיגט דעם אקט פון דעם פאבריקמאכער ד. בלאנדעס, וועלכער איז בעשולדיגט, אז ער האט געוואלט הרגענען זיין בעדיענטע וו. גרודאנסקא. דער אדוואקאט פון בלאנדעס וויל זיך סטארען אז מען זאל איבערטראגען דעם משפט אין פעטערבורגער אקרוזשנאי סוד.

— פון לאדז שרייבט מען, אז די לעצטע צייט זענען אנגעקומען זעהר פיעל קונים קיין לאדז. וועגען דעם קריזיס אין האנדעל האבען זיי גערעכענט צו קויפען סחורה פאר ביליגע פרייזען. און באמת לאזען זיך די פאבריקאנטען האנדלען און בעגניגען זיך מיט זעהר א קליינעם פערדיענסט, אבי פטור צו ווערען די סחורה.

אצונד נאכדעם ווי די פאבריקאנטען האבען אביסיל ארויסגעפטרט זייער סחורה נעהמען זיי זיך ווידער צו דער ארבייט: אנצוגרייטען קאלעקציעס צום קימענדען סעזאן, און ארויסצושיקען זייערע קאמיוואיאזשערען (בערך 600 מאן) אין אלע עקען פון רוסלאנד. עס איז דא האפנונגען אז דער קומענדער סעזאן וועט זיין לעבעדיגער; עס ווייזען זיך שוין אויך סימנים פון לעבען. דער דיסקאנטא-פראצענט פאלט און דער מסחר ווערט פעסטער.

*

דייטשלאנד. — אין דייטשלאנד איז אויך א גרויסע קוילען-ריזיס. דער פעראיין פון טירינגער פאבריקאנטען האבען זיך געווענדעט מיט א ביטע צו דער רעגירונג, אז זי זאל ערלויבען אריינפיהרען קוילען פון אויסלאנד לויט א ביליגען טאריף. אויף דעם האנדעלסמארק אין דייטשלאנד איז אגרויסער יקרות אויף קוילען און דאפון ליידען שטארק די פאבריקאנטען. אויף א פערזאמלונג אין דאנציג האט מען בעשלאסען צו בעטען ביי דער רעגירונג, אז זי זאל פערוועהרען צו פערקויפען קוילען קאמיסיאנערען און פערמיטלער און אויך צו ערלויבען אריינפיהרען קוילען פון אויסלאנד.

כפרות.

עס רוקט זיך נעהנטער און דער אסיען
פעריאמערט שטעהט דער וואלד;
דער ווינד אין לאדען קלאפט און וועקט
כפרות שלאגען באלד.

די עופות נעביך טרייסלען זיך,
דער חלף איז שוין גרייט;
אין גאס געהט שוין דער שוחט אום,
דער מלאך פון דעם טויט.

און אנגעווארפען קופעסווייז
כפרות אהן א שיעור,
מיט האלב פערמאכטע אויגעליך
ערווארטען איהם ביין טיהר.

* * *

מיט אנערענסט טרויריג פנים
שטעהט ביים טיש רב מענדיל,
האלט אין האנד א גראבען סדור
מיט א ווייסען העהנדיל.

זאגט „בני אדם יושבי חושך",
קנייטשט דאביי דעם שטערען,
און ווי גרויסע טראפענס רעגען
פאלען זיינע טרעהרען...

שטומפיג קוקט דער שטילער קרבן
אויך אריין אין סדור;
פאטשט מיט זיינע העלע פליגעל,
שוידערט מיט די גלידער.

קענטיג, ס'ווירקט דער „יושבי חושך"
טאקי שטארק אויף ביידען,
און זיי זעהען אין די שורות,
וואס מען קען ניטריידען...

זלדה קניזשניק.

צו די כפרות.

אין שלאָף האָט זיך איהם געדאכט אַז דער וואַנדזיינער האָט שוין געשלאָגען פינף, עס איז צייט אויפצושטעהן. ער האָט זיך אויף גיך אויפגעהויבען, אין דער פינסטער זיך אָנגעטהון, אָבגעגאָסען די נעגעל און אָבגעזאָגט: "מודה אָני". ער האָט אָנגעצונדען אַ ליכט און האָט זיך געזעצט ביים טיש, אויפגעמישט דעם תהלים און האָט אָנ־געהויבען זאָגען מיט דעם געוועהנליכען יאָמערליכען תהלים־ניגון. ער האָט געזאָגט שטיל, בכדי ניט אויפצוועקען דאס מיידיל, וואָס איז געשלאָפען ניט ווייט פונ'ם טיש אויף אַ זאָפע.

ער האָט געזאָגט און געפיהלט אַז אויפ'ן האַרץ ווערט איהם אַלין שווערער, ער האָט דערפיהלט ווי די טרעהרען ווערגען איהם אין האַלז און ווי פון דאָרט שטייגען זיי אַרויף אין די אויגען, ער האָט אָנגעהויבען וויינען. ער האָט געפיהלט, אַז ניט די הויכע מזמורים פון תהלים וועקען אין איהם טרעהרען, נאָר עפּים גאַנץ אַנדערעס...

"וואָס דאַרף איך וויינען אזוי שטאַרק? — האט ער געטראַכט — דאַנקען גאָט די פרנסה איז מיר דאס יאהר ניט ערגער ווי אלע יאהר... אבער גאָט זאָל מיר מוחל זיין אַלע מיינע זינד...— איז איהם איינ־געפאַלען.

נאָר אויך דער געדאַנק האָט איהם ניט געקענט בערוהיגען און די טרעהרען האָבען זיך אַלץ מעהר און מעהר געגאסען.

"מען דאַרף אויפהערען אביסיל זאָגען." האָט ער געטראַכט און האָט מיט געוואַלד אָבגעריסען די אויגען פונ'ם תהלים. ער האָט אַ קוק געטהון אויפ'ן וואַנד, אויף דער סטעלע און אויף דער צווייטער זייט פונ'ם טיש. אַ נייער געדאַנק איז איהם געקומען אין קאָפּ אַריין.

"צי דערפאַר וויינט זיך מיר אַזוי?" האָט ער געטראַכט. און ער האָט זיך דערמאַנט אין דעם פאַראַיאָהריגען אויפשטעהען צו כפרות: זי האָט נאָך געלעבט.

" זי איז געשלאָפען אָט דאָרט,"— האָט ער געטראַכט און האָט אַ דרעה געטהון דעם קאָפּ אַהין וואו דאָס מיידיל איז געשלאָ־פען, און זי — ער האָט געמיינט דאס מיידיל — איז געשלאָפען אויף יענעם בעטיל".— ער האָט נאָך אמאָל אַ דרעה געטהון דעם קאָפּ אַהין, וואו ס'איז געשטאַנען אַ ליידיג בעטיל.

ער געדענקט, גלייך ווי דאָס איז ערשט נעכטען געווען, ווי פאַראַיאָהרען ערב יום כפור אין דער צייט האָט ער דערהערט פון שלאָף ווי זי וועקט איהם. ער געדענקט אפילו איהרע ווערטער.

חיים! חיים! — האָט זי איהם געוועקט און געטרייסעלט ביים אקסעל — חיים, ס'איז שוין צייט אויפצושטעהן, מיר זאָלען זיך ניט פערשפעטיגען מיט די כפרות.

ער האָט ניט אַראָבגענומען די אויגען פון אַ ביינקיל, וואָס איז געשטאַנען אַ קעגען איבער'ן טיש.

"אָט דאָרט איז זי געזעסען, — האָט ער געטראַכט — דאָרט איז זי געזעסען און געזאָגט עפּים אַ תחינה".

ער האָט זיך דערמאַנט אַז פאַראיאָהרען זיצענדיג ביי דער תחינה האָט זי זיך אויך צעוויינט.

"וואָס האָט זי געוויינט? — האָט ער געטראַכט—וואָס האָט זי געהאַט צו וויינען און וואס האָט זי בעדאַרפט וויינען? אַ פנים דאָס האַרץ האָט איהר שוין דעמאָלט געזאָגט? אפנים... אַפנים דערפאַר וויין איך אויך?...

ביי דעם געדאַנק האָט איהם זיין האַרץ אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפען און די טרעהרען האָבען זיך אַ לאָז געטהון ווי פון אַ קוואַל.

"גאָטעניו! טהו ווי דו פערשטעהסט! האָט ער געטראַכט און זיך ווידער גענומען זאָגען. ער האָט מיט אַלע כחות געוואָלט אַרויס־טרייבען פון זיך די בייזע געדאַנקען. אַ מיטעל דערצו האָט ער גע־פונען זיך גוט איינצוהערען צו'ם תהלים, נאָר עס האָט איהם דאָך ניט געראָטען.

"גאָטעניו, זאָלסט מיר ניט רעכענען! — האָט ער אין געדאַנק געבעטען.— זעהסט דאָך, אַז איך בין ניט שולדיג, אַז איך וויל ניט טראַכטען, נאָר עס טראַכט זיך אַליין, איך בין דאָך ניט מעהר ווי אַ מענש!"

"פאַר אַ יאָהרען, — דערמאַנט ער זיך ווייטער — איז זי גע־זעסען דאָרט אויף יענעם ביינקיל און שטיל אין זיך געזאָגט די תחינה פון כפרות שלאָגען, איך בין געזעסען דאָ פונקט אַקעגען".

"כ'האב פאַר אַיאָהרען אויך אַזוי געוויינט? — וויל ער זיך דער־מאַנען.— ניין פאַר אַיאָהרען האָב איך שטיל געזאָגט תהלים און האָב זיך צו געהערט צו איהר תחינה, צו איהר וויינען, זי איז געזעסען דאָרט אַנטקעגען".

"רבש"ע! — האָט ער געטראַכט — ווען איך זאָל זי חאָטש אויף איין שעה האָבען דאָ נעבען מיר, דאָרט געגען מיר, חאָטש אויף איין שעה, חאָטש אויף איין מינוט, איך זאָל חאָטש נור קענען אַ קוק טהון אויף איהר, הערען איהר קול, איהר געוויין! עס וואָלט גאָר קיין גרעסער גליק פאַר מיר ניט געוועזען!"

"וואָס וואָלט איך געטהון, ווען איך זאָל זי יעצט האָבען דאָ נעבען מיר, דאָרט אויף יענעם ביינקיל געגען מיר? איך וואָלט זיך צוגעריקט נאָהנט צו'ן איהר... איך וואָלט... איך וואָלט זי געבעטען זי זאָל מיר קוקען גלייך אין די אויגען אַריין... זי זאָל אַביסיל אויפהערען זאָגען... איך וואָלט געזעסען און גערעדט מיט איהר... איך וואָלט איהר אַלץ אויסדערצעהלט, איך וואָלט זיך מיט איהר געעצה'ט, איך וואָלט זי געפרעגט צי דער שדוך, וואָס מע האָט מיר יענע וואָך פאָרגעגעבען פאַר אונזער טאָכטער, געפעלט איהר.

"ווי גוט עס וואָלט מיר געווען מיט איהר".

"איך וואָלט ניט בעדאַרפט וויינען אזוי פיעל".

"עס וואָלט מיר געווען פרעהליכער אויפ'ן האַרץ."

"איך וואָלט איהר געזאָגט אַז קיין בעסערס און געטרייערס פון איהר איז נישטאָ".

"איך וואָלט..."

"רב"שע, זיי מיר מוחל! איך בין דאָך ניט מעהר ווי אַ מענש".

די טרעהרען האַבען זיך איהם ווייטער געשטעלט אין די אויגען און ער האָט זיך נאָך אַמאָל צוגעבויגען צום תהלים.

אין שטוב איז געווען שטאַרק שטיל, ס'האָט זיך נור געהערט דער "טיק טאַק" פונ'ם וואַנד־זייגער און דאָס שווערע אטהעמען פון דעם מיידיל, נאָר ער האָט זיך אלי'ן אזוי פיעל פערטיפט אין תהלים, אַז ער האָט קיין זאַך ניט געהערט ער האָט אויך ניט געהערט וואס ער אַליין טראַכט, חאָטש ביי איהם אין קאָפּ זענען אומגעלאָפען טויזענדער געדאַנקען. צווישען די אַלע געדאַנקען האָט זיך איהם נור געבאָמבעלט איינע, ווי זי זיצט דאָרט אַקעגען און זאָגט שטיל די תחינה פון כפרות־שלאָגען.

פלוצים ווייזט זיך איהם אויס ווי זי רופט איהם ביי'ם נאָמען, ער האָט אויפגעהויבען די אויגען און האָט אַ קוק געטהון אהין צום ביינקיל, ער זעהט זי דאָרט ניט, נאָר איהם ווייזט זיך אויס, אַז זי איז יאָ דאָרט געזעסען. ער פיהלט ווי זי טאַרעט איהם ביים אקסעל, נאָר ער האָט מורא זיך אומצוקוקען, עס פאַלט אויף איהם אַ שרעק און עס געהט איהם איבער אַ שוידער איבער'ן לייב, ער וויל זיך אויפ־הויבען, נאָר ער קען ניט, מען לאָזט איהם ניט, עמיצער האַלט איהם צו. ער גיט זיך מיט אַמאָל אַ הויב, מיט געוואַלד, ער קוקט זיך אום און זעהט קיינעם ניט, נאָר די מורא ווערט ביי איהם אַלץ גרעסער, די האָר שטעלען זיך איהם אויף.

וואָס איז מיט מיר? — האָט ער זיך געפרעגט האַלב אין דער היך, נאָר ער האָט זיך ניט געקענט בערוהיגען. ער איז גלייך צו צום בעטיל, וואו דאס מיידיל איז געשלאָפען:

— חנה! חנה! — האָט ער זי אנגעהויבען וועקען מיט אַ ציטערנדיג קול — חנה!

— דאס מיידיל איז געשלאָפען געשמאַק און האָט ניט גע־הערט.

— חנה! — האָט ער נאָך עטליכע מאל איבערגעחזר'ט און אז ער האָט געזעהן, ווי זי ריהרט זיך ניט, האָט ער שטעהענדיג דאָ ביים בעטיל זיך בערעכענט, אז ס'איז אַ־נ־עבירה זי אויפצוּוועקען אַז פאר איהר איז נאָך צו פריה אויפצושטעהן און ער האָט שוין געהאַט בדעה צוריק צו געהן צום טיש, נאָר ער האָט מורא געהאַט זיך אומצוקוקען, עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז ער וועט זי דאָרט דערזעהען, אַז זי זיצט דאָרט אויפ'ן בּיינקיל און רופט איהם ביים נאמען.

— חנה! — האָט ער ווידער גענומען זיך וועקען דאס מיידיל און זי טארען מיט דער האַנד.

— חנה האָט זיך איבערגעדרעהט אויף דער צווייטער זייט און ווייטער געהראפעט.

— טאכטערוניו, שטעה אויף, זאָלסט מיר געזונד זיין!

זי האט זיך אויפגעהאַפּט, אויפגעהויבען דעם קאפּ און איהם געקוקט גלייך אין די אויגען אַריין. איהר קוק האט געמאַכט אויף איהם נאך מעהר דעם איינדרוק פון שרעק. זיין מורא איז געווארען אַלין שטאַרקער און ער האט זיך קוים נעהאַלטען אויף די פיס.

— טאָכטערוניו! — האט ער זיך ביי איהר געבעטען — חנה'לע! שטעה אויף!

חנה האט זיך אויסגעריבען די אויגען.

— וואס איז דען טאַטע? — האט זי געפרעגט פערשלאפענערהייט, וואס דאַרפסטו מיך דען?

— גאר ניט, גלאַט אַזוי, איך וויל ניט זיצען אַליין, מיט דיר וועט מיר זיין היימליכער.

ערשט ווען זי איז אויפגעשטאַנען איז ער געווארען אַביסיל רוהיגער:

— דו ווייסט, טאכטערוניו, אַז היינט איז ערב יום־כפור און מע דאַרף שוין באַלד שלאגען כפרות, איידער ס'ווערט טאג! — האט ער זיך אַליין געוואלט אביסיל פעררעדען — עס איז א מצוה צו קוילען די כפרות פאַר טאָג.

חנה האט, איהם קוקענדיג גלייך אין די אויגען, בעמערקט, אַז ער איז פערוויינט.

— האסט געוויינט, טאַטע? — האט זי איהם איבערגעפרעגט.

ער האט איהר ניט געוואלט זאגען און האט זי פערנומען מיט אַנדערע רייד.

— נעהם, טאכטערוניו, דאס ליכט, וועלען מירביידע געהן אין קאַמער האפּען די כפרות.

— שטעהענדיג אי'ן קאַמער ביי דער שטייג האט ער אַרויסגענומען בעזונדער און אויסגערעכענט איין הוהן פון זיינעטוועגען און איין הוהן פון איהרעטוועגען און דערנאך נאך עפּיס געזוכט אין שטייג.

— וואס נאך זוכסטו, טאַטע? — האט איהם דאס מיידיל איבערגעפרעגט, נאָר ער האט איהר ניט געענטפערט און, אַרויסנעהמענדיג פון דער שטייג נאך אַ הוהן, האט ער געזאגט:

— און דאס הוהן נעהם איך אַראב אויף צו קוילען.

— וועמען איז דאָס הוהן? — האט זי איבערגעפרעגט.

— גלאַט אַזוי, לאז זיין נאך אַ כפרה....

— וואס וועלען מיר טהון מיט אַזוי פיעל פלייש?

— אַ דאגה אַביסיל, האט ער געזאגט מיט אַ גוטער מיענע, מיר וועלען דאס הוהן קוילען, כשר מאַכען און אוועקשענקען אַ־נ־ארימאַן.

זי האָט איהם שוין מעהר ניט איבערגעפרעגט, זי האט שוין אַליין פערשטאַנען זיין מיין.

— טאַטע, מיין הוהן וויל איך אויך אַוועקשענקען. — האָט זי געזאגט — מיר זענען נור צוויי מענשען, וועט פאר אונז גענוג זיין איין עוף. די מאַמע זאל זיך מיהען, כל זמן זי האט געלעבט פלעגט זי תמיד מיין כפרה אַוועקשענקען.

— טחו, ווי דו ווילסט. — האט ער געזאגט מיט אַ בעוויליגענדען טאָן. און זיך צובייגענדיג צו איהר האט ער איהר אַ קוש געטהון און געטראַכט: „אין גאַנצען די מוטער".

מרדכי פינקעלמאַן.

כַאליקֶעס

פון מ. ספעקטאר

(פאָרטזעצונג)

מיט אַלע זיינע געדאַנקען, מיט זיין גאַנץ האַרץ איז ער, זיצענדיג אין ווארשאווער טעהאַטער מיט זיין כַּלָה, געוועזען אין פעטערסבורג, דאָרט, וואו אידא איז איצט געוועזען, ער האָט זי געזעהן און אין האַרצען גערעדט מיט איהר, ווי גלייך זי וואָלט איצטער געשטאַנען פאַר זיינע אויגען. ער האָט ניט געזעהן און ניט געהערט וואָס מען שפּילט אויף דער סצענע. נאר אָט האָט זיך אראָבגעלאָזט דער פאָרהאַנג, דער עוֹלָם האָט אָנגעהויבען קלאַפּען און אַרויסרופען די שפּיעלער, דער טעהאַטער איז העל בעלייכטעט געוואָרען מיט עלעקטריש פייער, זיין כלה האָט ניט אַראָבגענומען די אויגען פון אַנדע־ע לאָזשעס, בעטראַכטענדיג די דאַמען און די רייכע קליידער. אין דערזעלבער צייט האָט ער אַ קוק געטהון אויף זיין כלה און ער האָט דערפיהלט, ווי קאַלט און פרעמד ער איז צו איהר און מיט אַזא פ־עמדען מענשען דאַ־ף ער זיך פערבינדען אויף דעם גאַנצען לעבען!..

עס איז איהם קאַלט געוואָרען אין אַלע זיינע אֵבָרִים. בעטראַכטענדיג זי האָט הירשעל אָנגעהויבען זוכען אין איהר מַעֲלות, וועלכע זאָלען זיך פערגלייכען מיט אידא'ס מעלות, ער האָט זיך דערמאַנט ווענען אַלעס וואָס ער האָט מיט איהר גערעדט די גאַנצע צייט פון זיין בעקאַנטשאַפט מיט איהר, ער האָט אויך איצט בעטראַכט איהר געזיכט, איהר געשטאַלט און ער האָט גאָר ניט, גאָר ניט געפונען אין זיין כלה...

— זי איז מיר פרעמד, אין גאַנצען פרעמד, איז איהם ווידער אויפגעקומען אויף די געדאַנקען און עס האָט זיך איהם אָבגעריסען אַ שטיק האַרץ, וואו ער האָט דערפיהלט אַ גרויסען וועהטאָג.

דאָס עלעקטרישע פייער איז ווידער טונקעל געוואָרען און דער פאָרהאַנג פון דער סצענע האָט זיך ווידער אויפגעהויבען.

— אַך וואָס פאַר אַ שעהן קלייד, וואָס פאַר טייערע ברילאַנטען, טראָגט זי, האָט סאלטשע מיט גרויס הִתְפַּעֲלות זיך אָנגערופען, ווען די אקטריסע איז אַרויפגעקומען אויף דער סצענע — שוין דאָס דריטע קלייד בייט זי היינטיגען אַבענד און וואָס ווייטער אַלין שענער און רייכער.

סאלטשע האָט זיך אין גאַנצען פערטיפט אויף דער סצענע, און הירשעל האָט זיך ווייטער געקענט אָברייסען פון זיינע טרויריגע געדאַנקען.

— איך האָב געוואָלט זיין אַ קָרְבָּן פאַר מיין פאָטער, צוליעב זיין גליק האָב איך זיך און מיין נְשָׁמָה פערקויפט אויף דעם גאַנצען לעבען, אוי איך פיהל איצטער אַז איך האָב פריהער ניט געוואוסט ווי שווער עס איז צו זיין אַ קרבן, איך האָב זיך ניט פאָרגעשטעלט אַז איך זאָל אַזוי שטאַרק ליידען, ווען עס זאָל איצט זיין אָן מיר געווענדט, ווען איך זאָל געוועזען וויסען אַז די יִסוּרִים פון אַ קרבן צו זיין זענען אַזוי גרויס, וואָלט איך זיך ניט מַקְרִיב געוועזען פאַר מיין פאָטער, און ווען ער זאָל מיך וועלען נייטען, וועלען צווינגען אָדער וויינען פאַר מיר, מיט גוטען מיך איבעררעדען, וויסענדיג אַז איך בין שוואַך, וואָלט איך אַנטלויפען צו איהר, צו אידא. איך וואָלט גאָר ניט פערלאַנגט, איך וואָלט נור געבעטען ביי איהר, זי זאָל מיר ערלויבען זיין נעבען איהר, הערען איהר קול, פיהלען איהר אטהעם, הערען ווי זי רעדט, קוקען אויף איהר געזיכט, וואָס איז פול מיט חֵן, איך וואָלט דאַן געלעבט און גליקליך געוועזען. און ווי אַזוי האָב איך געקענט פועל'ען ביי זיך ווערען פאַר וועמען עס איז אַ חָתָן, אַז איך קען אָהן אידאן ניט לעבען ווי אָהן לופט.

הירשעל האָט זיך איצטער פאַר זיך זעלבסט מוֹדֶה געוועזען, אַז ער האָט פריהער גאָר ניט געוואוסט דאָס ער האָט זי אַזוי שטאַרק ליעב, ער האָט אין אָנהויב געגלויבט זיין פאָטער, וועלכער האָט

איהם געזאָגט אַז מיט דער צייט פערגעסט מען, ער האָט געגלויבט זיין פּאָטער אֶפְשָׁר איז טאַקע אַזוי: ער וועט אַביסעל ליידען, ביז ער וועט פערגעסען אין אידאַן און פון רַחֲמָנוּת צו זיין פּאָטער האָט ער מַסְכִּים געווען אויף דעם שידוך; נאָר איצט פיהלט ער אַז זיינע יסורים האָבען זיך ניט נור פערקלענערט, נאָר פערקעהרט וואָס אַמאָל ליידעט ער מעהר און מעהר. ער האָט אָנגעהויבען פיהלען אַז קיין מאָל, קיין מאָל האָט ער אידאַן אַזוי שטאַרק ניט ליעב געהאַט ווי איצטער, ער פיהלט, ווען עס וועט ווייטער אַזוי זיין מיט איהם, וועט ער עס ניט איבערלעבען.

— נו, הירשעל, עס געפעהלט דיר אונזער וואַרשאַווער טהעאַטער? האָט סאַלטשע געפרעגט איהר חתן.

— קיין גרויסער מֵבִין בין איך ניט און ווייס ניט, וואָס איך זאָל דיר דערויף ענטפער'ן, נאָר געוויס איז דער טהעאַטער שען און אינטערעסאַנט, ווען ניט וואָלטען דאָ אַזוי פיעל מענישען ניט געקומען.

— איין ענטפער פון אַ קליינשטעדטילדיגען, האסט געדאַרפט הערען ווי מען שפּיעלט און זאָגען דיין מיינונג. פאַר מיר איז קיין גרויסער הילוק ניט וואָס פאַר אַ מיינונג דו וועסט זאָגען וועגען טהעאַטער, דו ביזט מיין חתן און איך דאַרף דיר געפעלען, ניט דער טהעאַטער, האָט סאַלטשע זיך געוואָרטעלט, איהם פריינדליך אָנגענומען ביי דער האַנד און מיט אַ חנ'דיל געקוקט גלייך אין די אויגען. אָבער, זאָגט זי ווייטער, אַז מען קומט זיך צוזאַמען מיט מענשען און עס ווערט אַ שמועס וועגען טהעאַטער, דאַרף מען וויסען וואָס צו ענטפער'ען, יענער ברויכט ניט וויסען אַז מיין חתן איז פון אַ קליין שטעדטיל...

הירשעל האָט געשוויגען און סאַלטשע האָט איהם אונטערגעטראָגען דעם פודעל שאָקאָלאַד, אַליין אויך גענומען אַ שטיקיל און ווייטער גערעדט.

זעה ווי דו פיהרסט זיך אויף מיט דיין כלה. אַז איך זאָל ניט אָנהויבען רעדען מיט דיר, וואָלסט דו מיט מיר אַ וואָרט ניט גערעדט, איך דאַרף דיר אונטערטראָגען שאָקאָלאַד און דיך בעטען עסען. וואָס ביזט דו פאַר אַ קאַוואַליער? פאַר מיר מאַכט דאָס ניט אויס, אָבער פאַר פרעמדע?.. האָסט געזעהן ווי אַנדערע יונגע לייט פיהרען זיך דאָ אויף מיט פריילין אָדער מיט זייערע כלות? אָט קוק זיך צו אין דער לאָזשע אַ קעגען, דאָס זענען געוויס חתן כלה, און דאָ אין דער זייט זעהסט, דאַכט זיך, אויך חתן כלה, ווען ניט—ווערען זיי שפּעטער זיין, זעה נור ווי זיי טאַנצען אַרום זייערע דאַמען... ווי העפליך זיי זענען... מענסט זיך, הירשעל, צוקוקען ניש־קשה, אין אַ גרויסער שטאָדט קומט מען זיך אָפט צוזאַמען מיט מענישען, עס שאַדעט ניט אַז מען לערענט זיך אויס.

הירשעל האָט גענומען דעם בינאַקל און זיך אומגעקוקט אויף די ערטער, וואו סאַלטשע האָט איהם אָנגעוויזען, און בכלל בעטראַכט דעם טעהאַטער. הירשעל האָט לאַנג געקוקט אויף די לאָזשעס, וואו עס האָבען זיך געפונען יונגע לייט מיט פריילין און געזעהן ווי זיי "טאַנצען", ווי זיי זענען "העפליך". יעדער זייער מינע און אויפפיהרונג האָט ער דורך דעם בינאַקל געזעהן פונקט ווי פאַר זיינע אויגען.

— נ'ין, האָט הירשעל געטראַכט, אָט דער נאַרט אָב און דער מאַכט הינטישע שטיק, ווען ער רעדט מיט איהר איז ער זיס אַזוי ווי צוקער... ער בייגט זיך אין דרייען... ער בעדינט און דערלאַנגט איהר אַלעס ווי אַ לאַקיי... נאָר אָט קעהרט ער זיך אָב פון איהר... און גלייך בייט זיך איבער זיין געזיכט... ער גענעצט... איין אֱמֶת'ער קאָמעדיאַנט... ער לאַכט שוין ווייטער צו איהר און בייגט זיך אין דרייען... ניין אָבנאַרען קען איך ניט... ווי זי וויל זיך... איך וועל זיך שוין דאָ גאָר ניט אויסלערנען...

הירשעל האָט זיין בינאַקעל אָבגעשטעלט אויף אַ נייער לאָזשע, אין וועלכער צווישען אַנדערע האָבען זיך אויך געפונען אַ יונגער מאַן מיט אַ פריילין. ער האָט לאַנג זיי נאָכגעקוקט, יעדערס זייער ריהרען זיך האָט ער ניט אָבגעלאָזט.

— זיי האָבען זיך ליעב! האָט הירשעל צופריעדען געטראַכט, אָט דאָס הייסט גליקליכע מענישען אויף דער וועלט... איך האָב ניט קיין טָעוּת... איך זעה... איך פיהל... דער וואָס האָט ליעב, איז אויך אַ גוטער מבין אויף די וועלכע האָבען ליעב...

— וואָס פאַר אַ זעלטען גליקליך געזיכט, האָט הירשעל ניט אַראָבגענומען זיינע אויגען פון דעם פערליעבטען יונגען מאַן, ווי מְקַנֵא בין איך איהם!... און סאַלטשע וויל, איך זאָל אַרום איהר אויך אַזוי "טאַנצען" און "העפליך" זיין ווי דער גליקליכער יונגער מאַן. ניין, איך קען ניט.. אַזוי זיך אויפפיהרען מוז מען זיין אַ גליקליכער אָדער קענען אָבנאַרען, איך קען ניט אָבנאַר'ען און אַ גליקליכער קען איך נור זיין מיט אידאַן...

— נו, הירשעל, האָסט געזעהן ווי אַזוי אַנדערע יונגע לייט אָדער חתנים בענעהען זיך מיט זייערע דאַמען.

— איך האָב געזעהן, נאָר דאָס מעהר זענען פאַלש, זיי נאַרען אָך... זיי זענען ניט אַזוי איבערגעבען, ווי זיי ווייזען זיך דאָ אין טהעאַטער..,

— זאָלען זיי אָבנאַרען, אַבי זיך ווייזען שען פאַר מענשען, האָט סאַלטשע געענטפערט.

— אַזוי?! האָט הירשעל זיך געוואונדערט אויף איהרע ווערטער — איך וואָלט ניט געקענט אַזוי אָבנאַרען...

— דאָס הייסט ניט אָבגענאַ־ט, דאָס הייסט זיך וויסען ווי אויפצופיהרען מיט מענשען.

— די קונסט האָב איך זיך אין קליינעם שטעדטיל ניט אויסגעלערנט און איך קען עס ניט.

— דו, הירשעל, וועסט זיך ביי מיר אַלעס אויסלערנען, האָט זיין כלה מיט אַ חנ'דיל איהם געענטפערט.

ווען הירשעל איז מיט זיין כלה געפאָהרען צוריק פון טהעאַטער, האָט ער זיך דערמאַנט אין די לעצטע ווערטער, וואָס ער האָט געזאָגט זיין כלה: "אַז ער קען ניט אָבנאַר'ען", "אַז ער האָט זיך די קונסט ניט אויסגעלערנט אין דעם קליינעם שטעדטיל". ווען זיין כלה וואָלט איצטער געקענט זעהן דאָס געזיכט פון איהר חתן, וואָלט זי בעמערקט ווי ער האָט זיך פערשעמט פון גרויס בּוּשָׁה, אַז דאָס בלוט איז איהם געקומען אין פָּנִים אַריין. נאָר די טונקעלע נאַכט האָט פאַר איהר פערדעקט זיין פערשעמט געזיכט, אָבער פאַר זיך זעלבסט האָט ער זיך ניט געקענט פערדעקען, נייע געדאַנקען האָבען איהם אַלין געמוטשעט: איך קען ניט אָבנאַרען... דאַרף מען נאָך זיין אַ גרעסערער קאָמעדיאַנט ווי איך... אַז איך האָב געקענט אַ חתן ווערען ניט פאַר אידאַן... און פאָהר איצטער פון טהעאַטער מיט מיין כלה — אַ פרעמדען פריילין... פאַר וואָס שווייג איך? פאַר וואָס דערצעהל איך איהר ניט אַלעס, אַלעס אין גאַנצען...

נאָר די דראָשקע האָט זיך אָבגעשטעלט ביי הערר ווייסענזילבערס נייע פיינשטאָקענדיגען הויז, וואָס ער האָט ערשט ניט לאַנג אויסגעבויט אויף אַ גוטען פּלאַטץ. די פענסטער פון ערשטען שטאָק זענען אַלע געווען בעלייכטעט, די גליקליכע עלטערען און גוטע פריינד האָבען געוואַרט אויף די חתן כלה מיט אָבענד ברויט.

(פאָרטזעטצונג קומט)

אויגען.

(צוויי מַעֲשׂוֹת פאַר קינדער).

II.

שוואַרצע אויגען

די צווייטע מעשה הויבט זיך אָן אַזוי:

אַמאָל איז געווען אַ יונגעלע, וואָס האָט געהאַט שוואַרצע אויגען.

שוואַרצע, נאָר קלאָרע אַזעלכע און טיפע, וואָס קוקען דורך און דורך...

נאָר צום ערשטען וועל איך אייך דער־צעהלען פון וואַלד, וואו דאָס יונגעלע איז געבאָר'ען געוואָר'ען:

אַמאָל איז געווען אַ וואַלד, איין אַלטער, אַ הויכער, אַ געדיכטער וואַלד... עס האָט געדרוישט דער וואַלד, גערוישט ביי טאָג, גערוישט ביינאַכט, אַ סך, גאָר אַ סך הונדערטער יאָהרען אַזוי, ביז עס זענען געקומען מענשען מיט זעגען און מיט העק און מיט שטריק— און איהם אונטערגעזעגט, אונטערגעהאַקט און איינגעוואָרפען, און דאס האָלץ געפיהרט אין שטאָדט אַריין צו פערקויפען פאַר געלד.

דאָס געלד האָט צוגענומען דער גרויסער גביר פון דער שטאָדט, געהאַקט האָבען די פויערען פון די דערפער, און אכטונג געגעבען אויף די פויערען האָט דער שרייבער, וואָס האָט געהאַט אַ יונגעלע מיט שוואַרצע אויגען.

עס איז זיך געזעסען דאס יונגעלע פאַר דעם פאָטער'ס שטיבּיל, אויף דעם פרייען שטיק אָרט, וואָס איז געווען אַרום דעם קליינעם הייזיל, געזעסען אין אַ העמדעלע, מיט וועלכען דער ווינד האָט זיך געשפּיעלט, און ער האָט געקוקט אויף'ן הימעל, איבער וועלכען עס זענען אַ סך וואָלקען געלאָפען. און ער האָט אויפגעהאָרכט, ווי עס רוישט מיט כעס דער וואַלד וואָס האָט זיך געבּייזערט: „פאַר וואָס האַקט מען מיך?!"

נאָך האָט ער געהערט פון וויטען זעגען און קלאַפּען, דערנאָך— אַ גרויס גערויש און אַ האַרטען קלאַפּ צוזאַמען, אַבּוים איז אומגעפאַלען און גערוישט מיט די צווייגען צום לעצטען מאָל; האָט ער זיך געפרעגט זיין פאָטער: „טאַטישי, וואָס רוישט?", האָט דער פאָטער איהם געענטפערט: „מען האַקט די בוימער".

און דאָס יונגעלע האָט זיך פערטראַכט און געפרעגט.

— טאַטישי, פאַר וואָס האַקט מען זיי?

דער טאַטישי האָט געזאָגט:

— אַז דו וועסט גרויס זיין, וועסט דו וויסען.

— טאַטישי, פאַר וואָס? האָט דאָס יונגעלע ווידער געפרעגט, און דערביי אַזוי ערנסט געקוקט מיט זיינע שוואַרצע אויגען, עפּנענדיג זיי אין גאַנצען, אַז דער פאָטער האָט עפּיס פּלוצלינג זעהר שטאַרק רחמנות געקראָגען אויף דעם יונגעלע. האָט ער איהם געענטפערט:

— נאַרעלע, אוי נאַרעלע! מען האַקט די בוימער אויף האָלץ צו פערקויפען אין שטאָדט פאַר געלד.

„אַ נאַרעלע, האָט זיך דאָס יונגעלע געטראַכט, „בין איך, דער טאַטישי זאָגט אַזוי; ער ווייס גוט, נאָר איך קליין יונגעלע, נאַרעלע ווייס גאָר נישט, צו וואָס האַקט מען דעם וואַלד, צו וואָס טויג דאָס עפּיס „האָלץ צו פערקויפען אין שטאָדט פאַר געלד"?

ווייל דאָס יונגעלע איז נאָך קיינמאָל נישט אין שטאָדט געווען, האָט ער נישט געוואוסט, וואָס ס'טייטש „שטאָדט"; „פערקויפען פאַר געלד", האָט ער נישט געוואוסט, וואס מען מיינט; נאָר ער האָט זיך אויסגעלערנט אויסווענדיג, זיך געפרעגט און זיך אַליין געענטפערט אַזוי:

— צו וואָס האַקט מען דעם וואַלד?

— צו פערקויפען אין שטאָדט פאַר געלד.

אַזוי האָט ער זיך געהזר'ט, ווען נור ער האָט געהערט דאס געבייזער פון וואַלד, וואָס האָט זיך געבייזערט און בעקלאָגט און בעוויינט די אונטערגעהאַקטע און אַרויסגעפיהרטע בוימער, און דאָס יונגעלע האָט זיך אַליין אין איינעם גענייט צו טראַכטען: „דער טאַטישי ווייס גוט; איך, קליין יונגעלע, ווייס גאָר נישט".

אַמאָל איז דאָס יונגעלע אויפגעשטאַנען ביינאַכט מיט אַ גרויס געשריי:

עס האָט זיך איהם געחלומ'ט, אַז מאַצשיק און וואָיצישעה לעגען אום אַ בוים. אָט הויבען זיי שוין אָן צו קלאַפּען... פּלוצלינג האָט זיך אויפגעהאַפּט פון אָרט אַ הויכער און אַ דיקער בוים, דערזעלביגער בוים, ביי וועלכען דאָס יונגעלע איז ערשט נישט לאַנג אַ גאַנצע נאַכט דורכגעשטאַנען, קוקענדיג אויף דעם שטיקעלע אויסגעשטערנטען הימעל, וואָס מען האָט געקענט אַרויסזעהן פון צווישען די בוימער... אַ גאַנצע נאַכט איז ער דאָרט געשטאַנען; אין דער היים האָט מען איהם געזוכט, און אין דער פריה, אַז מען האָט איהם געפונען אַ שלאָפענדיגען ביי'ם בוים, האָט מען איהם אויפגעוועקט און געזידעלט, און געשלאָגען... און ער האָט געוויינט, און האָט נישט געוואוסט פאַר וואָס מען שלאָגט איהם: „דאָ, האָט ער זיך געטראַכט, „ביי'ם בוים, איז מיר גוט געווען, וואָס ווילען זיי פון מיר?"... אָט דערזעלבער בוים האַפּט זיך אויף פון אָרט, האַפּט אַ זעג אין איין האַנד, אַ האַק אין דער אַנדערער און לויפט צו מיט כעס... און וואָס נעהנטער ער קומט צו, ווערט ער אַלין ענליכער צו אַ מענש, אַ הויכער, אַ ריזיגער מענש... עס בעווייזען זיך זיינע צוויי ברענענדיגע אויגען... אָט הויבט ער אויף די האַק, האַקט אָב מאַצשיק'ן דעם קאָפּ, דערנאָך וואָיצישעה'ען, דערנאָך, זיין פאָטער, זיין מוטער... אַלע ליגען טויט... און ער לויפט אַלין מיט דער האַק, לויפט און לויפט מיט אימפּעט, מיט כעס, און ער זוכט עפּיס מיט זיינע ברענענדיגע אויגען. אָט האָט ער איהם דערזעהן און הויבט אויף די האַק איבער זיין קאָפּ... דאָ איז דאָס יונגעלע אַרויס מיט אַ געשריי: „אוי געוואַלד! איך בין גאָר נישט שולדיג! אויף מיין נאמנות! אוי געוואַלד!"... און ער איז אויפגעשטאַנען.

אַז די מוטער איז צוגעלאָפען צו'ם יונגעלע'ם בעט, האָט ער זי אַרומגענומען מיט די הענד, איינגעטוליעט זיין קאָפּ אין איהר ברוסט און געוויינט:

— מאַמישי, מאַמישי! — האָט ער געזיפצט. און אַז די מוטער האָט איהם געבעטען, ער זאָל דערצעהלען, וואָס ער האָט געשריען, האָט ער גאָר נישט געקענט ענטפערען, און האָט אַלין נור געשריען: „מאַמישי, מאַמישי!"

אין דער פריה, אַז ער איז נאָך געלעגען אין בעט און איהם האָט זיך דערמאַנט זיין חלום, האָט ער זיך זעהר געשראָקען. קיינער איז שוין נישט געווען אין שטוב: די מוטער איז געגאַנגען מעלקען די קוה, און דער פאָטער איז געווען אין וואַלד... עפּיס אַזאַ שטילע, נאָר זעהר שווערע שרעק, האָט איהם אין גאַנצען דורכגענומען... ער האָט זיך געשטעלט נעבען פענסטער און אַרויסגעקוקט, און איהם איז פּלוצלינג אַ גרויסער רחמנות געוואָרען אויף אַלעם, וואָס ער האָט געזעהן אַרום זיך, און אויף אַלעם, וואס ער האָט געדענקט... קושען האָט זיך איהם געוואָלט אַלין, קושען און וויינען, פעסט אַרומנעמען מיט זיינע הענד און פערדישען אויפ'ס טויט!... אין מיטען האָט ער זיך דערמאָנט, וואָס דער פאָטער האָט איהם געזאָגט:

— נאַרעלע, אויף האָלץ צו פערקויפען אין שטאָדט פאַר געלד.

און ער האָט ווידער געטראַכט, אַז ער איז אַ נאַרעלע, אַז ער ווייס גאָר נישט, אַז דער טאַטישי ווייס אַלין גוט...

— אַ נאַרעלע בין איך, האָט ער זיך געהזר'ט און איז אַרויסגעגאַנגען פון הייזיל.

אין דרויסען האָט ער געזעהן, ווי מאַצשיק און וואָיצישעה לעגען אַ בוים. ער האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף'ן גראָז און צוגעקוקט... פּלוצלינג האָט איהם אָנגעהאַפּט אַ ווילדע מורא: עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז דער בוים קריגט צוויי גרויסע, לאַנגע הענד, אָט לאָזט ער זיי אַראָב צו דער ערד... אוודאי צו חאַפּען די האַק!... וואָיצישעה קלאַפּט מיט דער האַק, דער בוים שאָקעלט זיך ביי... פּלוצלינג האָט זיך געהערט אַ גרויס גערויש, דער בוים איז אומגעפאַלען. דערנאָך האָט זיך געהערט מאַצשיק'ס וויינענדיג שרייענדיג קול, אַרום און אַרום האָט עס געקלונגען פון אַלע זייטען:

וואָיצישעה איז דערהרג'עט!

מיד איז דאָס יונגעלע צוגעפאַלען מיט דעם קאָפּ צו'ם גראָז, עס האָט איהם געשווינדעלט פאַר די אויגען... דערנאָך, אַז ער איז צוגעגאַנגען, האָט ער געזעהן וואָיצישעה'ן ליגען מיט אַ פערבלוטעטען, צוהאַקטען קאָפּ, מאַצשיק האָט געגאָסען וואַסער אויף זיין פּנים, נאָר וואָיצישעה האָט זיך גאָר נישט אָנגערופען, נור געזיפצט, שווער אַזוי געזיפצט, און גאָר נישט גערעדט... דאס יונגעלע איז אַרויס מיט אַ געוויין און האָט אַזוי לאַנג געוויינט, ביז דער פאָטער האָט איהם גענומען פאַר דער האַנד, אַהיים געפיהרט און געלעגט אויף'ן בעט.

(ענדע קומט).

ה. ד. נאָמבערג.

בריעף־קאסטען פון רעדאקציאן.

ה. מ. פ. אין פיעטראקאוו. איהר האָט מורא פאַר קריטיק. די קריטישע בעמערקונגען זענען אָבער געמאַכט געוואָרען ניט דעם ציוניזם צו שאדען, נאָר אדרבה איהם צו שטעלען בעסער און העכער. דער קאָנגרעס און דער ציוניזם זענען אונז צו טהייער מיר זאָלען קענען גלייכגילטיג זיין צו די ושלעכטע און שוואכע זייטען, וועלכע שטעלען זיך אָפטמאָל ארויס אין אונזער בעוועגונג. עס מאַכט אונז ניט אויס ווער עס זענען די דעלעגאַטען, דיפלאמירטע אָדער ניט, אָבער פון דעלעגאטען דאַרפען מיר פערלאַנגען, זיי זאָלען פערשטעהן זייער הויכע אויפגאַבע און זאָלען ווערט זיין צו טראָגען דעם שטאלצען נאָמען „פערטרעטער פון יודישען פאָלק".

ה. י. מ. קאוונא. אייערע בריעף האָבען מיר קיינעם ניט געוויזען.

דבר אל המורים וההורים

מאת חברת אחיאסף.

הננו מתכבדים בזה להציע ספר למוד חדש שיצא זה עתה בהוצאתנו בשם:

„עברית בעברית"

ראשית למוד שפת עבר ע"פ השטה הטבעית

חבר **י. אפשטיין.**

(שהיה מנהל ביה"ס בצפת, מנהל ביה"ס במתילה ועתה מנהל ביה"ס בראש־פנה.)

השטה הטבעית היא שטת הלמוד הקלה ופשוטה ביותר וטובה ומועילה ביותר. הטבע, היא, כנודע, המורה היותר מובהק, המלמד לאדם דעת והשטה הטבעית ללמוד השפה תשים גם היא את הטבע למופת לה בכל דרכיה. היא לא תלמד את הילדים בעזרת כשרון בינתם וזכרונם לבד; היא לא תעמיס עליהם עבודה קשה לשנן על פה או לתרגם מלים משפה לשפה כי אם תלמדם בעזרת **כל החושים** וביחוד חוש הראות והמשוש. כמו בטבע הילד רואה, שומע, טועם וכו' ואח"כ הוא קורא שם לכל עצם ופעולה, כן גם השטה הטבעית עושה להקדים פעולה ומראה עינים לכל למוד.

ולנו נכבדה השטה הטבעית כפלים, כי היא תחיב אותנו לדבר לתלמידינו אך בשפת עבר. ואם גם כי לפי מצב שפתנו היום קשה עוד להביע בה את כל חפצי החיים, בכ"ז אין ספק, כי תשפיק לבאר בה את התורה הכתובה ולהסביר בה את תורת לשוננו, ובאופן זה, בהיות השפה למדברת בפי ילדינו אם גם רק במקום ידוע (בביה"ס) ובזמן ידוע (בימי הילדות), לא תוכל להמחות עוד מזכרונם והיתה לשפת ילדותם ואהבוה וחבבוה. והנה כאשר יגדלו והתעורר בהם החפץ לשוב ולקרא בה וכה תנחם אהבת השפה אל ספרותיה והספרות תביאם אל עמם.

ההכרה הפנימית הזאת עוררה ראשונה את מחברנו להנהיג את השטה הטבעית בלמוד ש"ע בבתי הספר בא"י, ואחריו החרו החזיקו מורים רבים אחרים. הס' הזה הוא פרי **נסיון ארוך** במשך שנות עבודתו במקצוע החנוך, ורק אחרי אשר בחן ובדק אותו הלכה למעשה החליט להוציאו לאור.

כמה מעלות טובות להס' הזה, כי מסודר הוא בטוב טעם ודעת, והשיעורים ערוכים ע"פ תורת הפדגוגיא כדי להקל מעל הילדים את עבודתם, וגם יורה את הדרך שילכו בה המורים בהשתמשם בספר הזה.

אל הספר נספחו ג"כ טבלאות עם ציורים שונים הנוגעים לשעורי הלמודים, גם תוי הנגינה (נאטען) לשירי ילדים הבאים בפנים הספר.

הספר **עברית בעברית** מצטין גם בחצוניותו כי נדפס על ניר טוב ובדפוס יפה.

מחירו	50 ק"פ	ועם פארטא 60 קאפ'.
מכורך יפה	80 "	" " 90 "
בכריכה קלה	65 "	" " 75 "

למו"ס, סוכנים ובתי־ספר ראבאט.

לא למותר נחשוב להזכיר בזה גם את ספרי הלמוד הקריאה שיצאו על ידינו עד כה.

א) **„דברי הימים לבני ישראל"**

מאת מ. ברונשטיין (מבשן)

חלק א', מימים קדמונים ועד חרבן ביתר, עם ספר מלים בתרגום לשפת רוסיא.

חלק ב'. מן חרבן ביתר עד דור הרמב"ם.

הספר הזה נתחבר ע"פ מסקנות חוקרי התולדה בזמן האחרון וכתוב בסגנון נעים ובשפה קלה. כמורה מובהק בבתי הספר ברומניה בחן המחבר את ספרו זה הלכה למעשה וישכיל להתאימו לרוח התלמידים הצעירים, להדריכם ברוח אמונה והשכלה לקשר את לבם לכל קדשי עמם ולחבב עליהם תורת ישראל וחכמתו.

הספר נדפס באותיות גדולות ומנקדות ובסופו נמצאו שאלות לתלמידים לבחון אותם בידיעות כל פרט ופרט.

מחיר כל חלק 1 רו"כ ועם פארטא 1,12 רו"כ, מכורך יפה 1.30 רו"כ ועם פארטא 1.42 רו"כ.

ב) **„האביב"** ספר מקרא יקר בערכו ערוך ע"פ סגנונו לרוח בני הנעורים וכולל מאמרים, שירים וספורים מאת סופרים נודעים.

מהירו 60 ק', עם פארטא 70 ק', מכורך 75 ק' ועם פארטא 85 ק'.

ג) זכרונות לבית דוד

מאת **א. ש. פריעדבערג.**

הס' הזה כולל בארבעה חלקים גדולים ספורים היסטוריים מתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמבמ"ן וכבר נתפרסם ברבים כאחד הספרים המועילים בספרותנו. ס' **זכרונות לב"ד** מצטיין בצחות לשונו, בנועם סגנונו, ומסוגל ביחוד לעורר אהבה וכבוד בלב בני הנעורים לעמנו ולתורתנו; ואלה הם הספורים הבאים בו:

חלק ראשון: 1) פתח דבר. כף הסידים, 2) זר הדפנים, 3) הקוצה, 4) טבעת הקדושין, 5) הככל והקוין.

חלק שני: 6) הנעל, 7) הסוגר, 8) האגית, 9) הכנור, 10) הצלחית, 11) התכריך, 12) שני מכתבים, 13) המאכלת, 14) חותם הנשיא.

חלק שלישי: 15) אות הקלון, 16) התרעלה, 17) הענק, 18) ספר הזכרון.

חלק רביעי: 19) זדון ומשוגה, 20) חליפות ותמורות.

מחיר חלק א' 1.54 ר' ועם פארטא 1.72 ר', מחיר חלק ב' וחלק ד' 1.40 ר' כל אחד וע"פ 1.50 ר', מחיר חלק ג' 1.73 ר' וע"פ 1.91 ר'. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ'.

ד) **שירת הזמיר**, מאת בוקי בן יגלי (ד"ר י"ל קאצענעלסאהן), ספור יפה אף נעים לבני הנעורים.

מחירו 25 ק' וע"פ 30 ק.

ה) **ה. אנדרסן**, ספורים והגדות, כתובים עברית עם פתח דבר מאת דוד פרישמאן. (הוצאת א. ז. כהן).

ספר מקרא מיוחד במינו, אשר כל המכ"ע העברים מלאו פיהם תהלתו ויגידו פה אחד כי הוא חזיון יקר בספרותנו בלשונו הצחה וברעיוניו הנעלים.

מהירו 60 ק' וע"פ 70 ק', מכורך הדר ע"פ 1 ר'.

כתבת אחיאסף:

Издательство „**АХІАСАФЪ**", Варшава.

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau.